

Российская Социалистическая Федеративная Советская Республика  
 Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

Н. ЛЕНИН

# О ПРОДОВОЛЬСТВЕННОМ НАЛОГЕ

(Значение новой политики и ее условия)

(Статья т. Ленина будет помещена в № 1 журнала Главполитпросвета „КРАСНАЯ НОВЬ“, находящегося в наборе. Редакция издает ее предварительно в виде отдельной брошюры)



ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО

1921

Coperta broșurii lui V. I. Lenin „Despre impozitul în natură  
 (Insemnătatea noii politici și condițiile ei)”. — 1921.

*Micșorât*

## DESPRE IMPOZITUL ÎN NATURĂ

(INSEMNĂTATEA NOII POLITICI ȘI CONDIȚIILE EI)\*

### IN LOC DE INTRODUCERE

Problema impozitului în natură stârnește, în momentul de față, un interes cu totul deosebit și dă naștere la numeroase discuții și controverse. Și e cât se poate de firesc să fie așa, fiindcă în condițiile actuale aceasta este într-adevăr una din problemele politice principale.

Aceste discuții au un caracter cam dezordonat. De acest păcat, din motive lesne de înțeles, suferim cu toții. Cu atât mai utilă va fi deci încercarea de a aborda această problemă nu sub aspectul ei de „actualitate arzătoare“, ci sub cel principial, general. Cu alte cuvinte, să aruncăm o privire asupra fondului principal, general al tabloului pe care schițăm acum anumite măsuri practice legate de politica momentului de față.

În vederea unei asemenea încercări, îmi voi permite să citez un lung extras din broșura mea „Principala sarcină a zilelor noastre. — Despre «stîngismul» copilăros și despre spiritul mic-burghez“\*. Această broșură a fost editată de Sovietul de deputați din Petrograd în 1918 și cuprinde, în primul rînd, un articol de ziar din 11 martie 1918 cu privire la pacea de la Brest, iar în al doilea rînd o polemică cu grupul de atunci al comuniștilor de stînga, datată 5 mai 1918. De polemică n-avem nevoie acum, așa că o las la o parte. Reproduc numai considerațiile asupra „capitalismului de stat“ și asupra elementelor de bază ale eco-

\* Vezi V. I. Lenin. Opere complete, vol. 36, București, Editura politică, 1965, ed. a doua, p. 297—331. — *Nota red.*

nomiei noastre actuale, care este o economie de trecere de la capitalism la socialism.

Iată ce-am scris atunci :

### DESPRE ECONOMIA ACTUALĂ A RUSIEI

(DIN BROȘURA APĂRUTĂ ÎN 1918)

„...Capitalismul de stat ar însemna un pas înainte față de actuala stare de lucruri din Republica noastră sovietică. Dacă peste vreo jumătate de an am avea capitalism de stat, asta ar însemna un succes enorm și ar fi cea mai sigură garanție că într-un an la noi socialismul se va consolida definitiv și va deveni de neînving.

Îmi închipui ce nobilă indignare vor provoca unora asemenea cuvinte... Cum ? În Republica sovietică socialistă trecerea la *capitalismul* de stat ar însemna un pas înainte ?... Nu este asta o trădare a socialismului ?

Tocmai de acest punct trebuie să ne ocupăm mai îndeaproape.

În primul rînd, trebuie să lămurim în ce anume constă acea *trecere* de la capitalism la socialism care ne dă dreptul și temeiul să ne numim republică socialistă a Sovietelor.

În al doilea rînd, trebuie să dezvăluim greșeala acelor care nu văd în condițiile economice mic-burgheze și în stihia mic-burgheză *principalul* dușman al socialismului la noi.

În al treilea rînd, trebuie să înțelegem bine de tot ce este Statul *sovietic*, să ne dăm bine seama de deosebirea care există din punct de vedere economic între acest stat și statul burghez.

Să examinăm toate aceste trei aspecte.

N-a existat încă, pe cît se pare, nici un om care, punîndu-și problema economiei Rusiei, să conteste caracterul tranzitoriu al acestei economii. Nici un comunist, pe cît se pare, n-a contestat totodată că prin expresia «Republică Sovietică Socialistă» trebuie înțeles că Puterea sovietică e hotărîtă să înfăptuiască trecerea la socialism, și nicidecum că noile rînduiri economice sînt considerate drept socialiste.

Dar ce înseamnă cuvîntul *trecere* ? Nu înseamnă el, aplicat la economie, că în actuala orînduire există elemente, părțile, bucățele atît de capitalism, cît și de socialism ?

Oricine va recunoaște că da. Dar nu oricine, recunoscînd acest lucru, încearcă să-și dea seama care anume elemente din diferitele formațiuni social-economice există în momentul de față în Rusia. Or, tocmai aici e miezul problemei.

Să enumerăm aceste elemente :

- 1) economia țărănească patriarhală, care în mare măsură este o economie naturală ;
- 2) mica producție de mărfuri (ea cuprinde majoritatea țăranilor care vînd grîne) ;
- 3) capitalismul privat ;
- 4) capitalismul de stat ;
- 5) socialismul.

Rusia e atît de mare și de variată, că în ea se împletesc toate aceste diverse tipuri de formațiuni social-economice. Tocmai în această împletire constă specificul situației.

Se pune întrebarea : dar care elemente totuși precumpănesc ? Este limpede că într-o țară de mici țărani precumpănește, și nu poate să nu precumpănească, stihia mic-burgheză ; majoritatea, enorma majoritate a agricultorilor sînt mici producători de mărfuri. Pojghița de capitalism de stat (monopolul cerealelor, antreprenorii și comercianții care se află sub control, cooperatorii burgezi) este ruptă la noi ba ici, ba colo de *speculanți*, și principalul obiect de speculă îl formează *cerealele*.

Lupta principală se desfășoară tocmai în acest domeniu. Între cine și cine se dă această luptă, dacă e să ne exprimăm în termenii categoriilor economice de felul «capitalismului de stat» ? Între elementul al 4-lea și al 5-lea din enumerarea pe care am făcut-o mai sus ? Desigur că nu. Aici nu luptă capitalismul de stat împotriva socialismului, ci mica burghezie plus capitalismul privat luptă împreună, cot la cot, atît împotriva capitalismului de stat, cît și împotriva socialismului. Mica burghezie se împotrivește *oricărui* amestec, *oricărei* evidențe și *oricărui* control de stat atît pe linia capitalismului de stat, cît și pe linia socialismului de stat. Acesta e un fapt real, absolut indiscutabil, și în neînțelegerea lui își au rădăcina o serie întregă de greșeli economice. Speculantul, borfașul comerțului, cel ce subminează monopolul — iată care e principalul nostru dușman «dinăuntru», dușmanul măsurilor economice luate

de Puterea sovietică. Dacă acum 125 de ani mai putea fi scuzată tendința micilor burghezi francezi, a celor mai înfocați și mai sinceri revoluționari de a învinge pe speculant prin executarea unui mic număr de «aleși» și prin declamații tunătoare, apoi acum atitudinea pur franțuzească pe care o adoptă față de această problemă unii socialiști-revoluționari de stînga provoacă fiecărui revoluționar conștient numai dezgust și scîrbă. Noi știm foarte bine că baza economică a speculei o constituie pătura de mici proprietari, care în Rusia este extrem de largă, și capitalismul privat, care are în fiecare mic-burghez un agent al său. Noi știm că această hidră mic-burgheză, cu milioanele ei de tentacule, cuprinde cînd ici, cînd colo unele straturi de muncitori, că în locul monopolului de stat specula este aceea care pătrunde în toți porii vieții noastre social-economice.

Cine nu vede acest fenomen dovedește, tocmai prin orbirea sa, că este prizonierul unor prejudecăți mic-burgheze...

Micul burghez are o rezervă de bănișori, cîteva miișoare pe care le-a strîns, în timpul războiului, prin mijloace «permise» și, mai ales, nepermise. Acesta este tipul economic care este caracteristic ca bază a speculei și a capitalismului privat. Baniile sînt un titlu care dă dreptul la obținerea de bunuri sociale, iar pătura de mici proprietari, care numără multe milioane, ținînd strîns acest titlu, îl ascunde de «stat», fiindcă ea nu crede în nici un fel de socialism sau comunism și «așteaptă să treacă» furtuna proletară. Ori supunem evidenței și controlului nostru pe acest mic-burghez (și noi putem să facem acest lucru, dacă organizăm sărăcimea, adică majoritatea populației sau a semi-proletarilor, în jurul avangărzii proletare conștiente), ori el va răsturna în mod sigur și inevitabil puterea noastră muncitorească, așa cum au doborât revoluția Napoleonii și Cavaignacii, care au apărut tocmai pe acest teren al miciei proprietăți. Așa se pune chestiunea. Numai așa se pune chestiunea...

Micul burghez, care-și păstrează cele cîteva miișoare, e dușmanul capitalismului de stat; el dorește ca aceste miișoare să le realizeze neapărat în folosul său și împotriva populației sărace, împotriva oricărui control general de

stat ; dar suma acestor mișoare constituie o bază de multe miliarde de ruble pentru speculă, care subminează construcția noastră socialistă. Să presupunem că un anumit număr de muncitori produc în câteva zile o sumă de valori exprimată prin cifra 1 000. Să presupunem, totodată, că 200 din această sumă se pierd, la noi, datorită speculei mărunte, datorită diferitelor sustrageri și diferitelor forme de eludare a decretelor și dispozițiilor sovietice de către micii proprietari. Orice muncitor conștient va spune : dacă aş putea să dau 300 din o mie pentru a se introduce mai multă ordine și a se realiza o mai bună organizare, aş da bucuros 300 în loc de 200, pentru că sub Puterea sovietică va fi foarte ușor să se reducă pe urmă acest «tribut», să zicem, la o sută sau la cincizeci, o dată ce ordinea și organizarea vor fi puse la punct, o dată ce zădărnicierea oricărui monopol de stat de către micii proprietari va fi definitiv înfrântă.

Prin acest simplu exemplu cifric — pe care în mod intenționat l-am simplificat la maximum, pentru a face ca expunerea să fie mai populară — se lămurește corelația, din situația de astăzi, dintre capitalismul de stat și socialism. Puterea de stat se află în mâinile muncitorilor ; ei au deplina posibilitate juridică de «a lua» toată mia, adică de a nu da nici un ban care să nu aibă o destinație socialistă. Această posibilitate juridică, care se sprijină pe trecerea de fapt a puterii în mâna muncitorilor, constituie un element al socialismului. Dar stihia micului proprietar și a capitalului privat subminează pe multe căi situația de drept, deschide drum speculei și împiedică aplicarea decretelor sovietice. Capitalismul de stat ar însemna un gigantic pas înainte, *chiar dacă* (și intenționat am luat un asemenea exemplu cifric, ca să demonstreze acest lucru în mod izbitor) ar trebui să plătim *mai mult* decât acum, fiindcă merită să plătești «pentru învățătură», fiindcă așa ceva e spre folosul muncitorilor, fiindcă o victorie asupra dezordinii, ruinei și dezorganizării e mai importantă decât orice, fiindcă o continuare a anarhiei micului proprietar constituie cel mai mare, cel mai cumplit pericol, care (dacă nu-i vom pune capăt) ne va distruge *fără doar și poate*, în timp ce plata unui tribut mai mare către capitalismul de stat nu

numai că nu ne va distruge, dar ne va duce pe calea cea mai sigură spre socialism. Clasa muncitoare, care a învățat cum să apere ordinea de stat împotriva anarhiei micii proprietăți, care a învățat cum să organizeze pe scara întregului stat o mare producție bazată pe capitalismul de stat, va avea atunci — iertați-mi expresia — toate atuurile în mână și consolidarea socialismului va fi asigurată.

Capitalismul de stat este, *din punct de vedere economic*, incomparabil superior economiei noastre actuale; aceasta în primul rînd.

Iar în al doilea rînd, el nu prezintă nici un pericol pentru Puterea sovietică, fiindcă Statul sovietic este un stat în care e asigurată puterea muncitorilor și a țăranilor săraci...



Ca să lămurim și mai bine chestiunea, vom da mai întîi un exemplu foarte concret de capitalism de stat, un exemplu care e cunoscut de toată lumea: Germania. Aici avem «ultimul cuvînt» al tehnicii moderne a mării industrii capitaliste și al unei organizări sistematice *care e subordonată imperialismului iuncheroburghez*. Lăsați la o parte cuvintele subliniate și, în locul statului militar, iuncherist, burghez, imperialist, puneți tot un stat, dar de alt tip social, cu un alt conținut de clasă: statul sovietic, adică un stat proletar, și veți obține întreaga sumă de condiții care ne dă socialismul.

Nu se poate concepe socialismul fără tehnica mării industrii capitaliste, care e bazată pe ultimul cuvînt al științei moderne, și fără o organizare de stat sistematică, care să oblige zeci de milioane de oameni să respecte cu toată strictețea o normă unică în producția și repartiția produselor. Despre asta noi, marxistii, am vorbit întotdeauna, dar cu niște oameni care n-au înțeles nici măcar atîta (anarhiștii și mai bine de jumătate din socialiștii-revoluționari de stînga) nu face să stăm de vorbă nici două secunde.

Totodată, nu se poate concepe socialismul fără dominația proletariatului în stat: asta este tot o chestiune elementară. Și istoria (de la care nimeni, în afară, poate, de

neghiobii menșevici de primul rang, n-a așteptat să ne ducă pe o cale lină, ușoară, liniștită și simplă la un socialism «integral») a urmat o cale atît de originală, încît a dat naștere, prin 1918, la două jumătăți de socialism diferite, așezate una lîngă alta, ca doi pui în devenire, în aceeași găoace a imperialismului internațional. Germania și Rusia au întruchipat în 1918, în modul cel mai concret, realizarea materială a condițiilor economice, de producție, social-economice ale socialismului, pe de o parte, și a condițiilor sale politice, pe de altă parte.

O revoluție proletară victorioasă în Germania ar sparge dintr-o dată, cu cea mai mare ușurință, orice găoace a imperialismului (care, din păcate, e făcută din cel mai bun oțel și de aceea nu poate fi spartă prin eforturile oricărui... pui), ar înfăptui cu siguranță victoria socialismului mondial, și aceasta fără nici o greutate sau avînd de învins greutăți cu totul neînsemnate, dacă, bineînțeles, «greutatea» o măsurăm după criteriul istoric universal, iar nu după criteriul mărginit al unui filistin.

Atîta timp cît în Germania revoluția întîrzie încă «să se nască», sarcina noastră e să *învățăm* de la capitalismul de stat al germanilor, să depunem *toate eforturile* pentru a-l prelua, fără a ezita să recurgem la procedee dictatoriale pentru a accelera această preluare și mai mult decît a accelerat Petru preluarea culturii occidentale de către barbara Rusie, fără a se da în lături de la mijloacele barbare de luptă împotriva barbariei. Dacă printre anarhiști și socialiștii-revoluționari de stînga se găsesc oameni (întîmplător mi-am adus aminte de cuvîntările rostite de Karelin și Ghe la C.E.C.) care sînt în stare să judece în felul lui Karelin, să spună că nu ne stă bine nouă, revoluționarilor, «să învățăm» de la imperialismul german, atunci trebuie să spunem un singur lucru : revoluția care i-ar lua în serios pe astfel de oameni ar fi iremediabil pierdută (și și-ar merita pe deplin soarta).

În Rusia precumpănește acum tocmai capitalismul mic-burghez, de la care *unul și același drum* duce atîta spre marele capitalism de stat, cît și spre socialism, trecînd *prin una și aceeași etapă* intermediară, care poartă denumirea



de «evidență și control exercitat de întregul popor asupra producției și repartiției produselor». Cine nu înțelege acest lucru face o greșeală economică de neiertat fie pentru că nu cunoaște faptele reale, nu vede lucrurile așa cum sînt și nu e în stare să privească adevărul în față, fie pentru că se mărginește să opună în mod abstract «socialismului» «capitalismul» și nu caută să înțeleagă formele și gradele concrete pe care le prezintă acum, la noi, această trecere.

În paranteză fie zis, avem aici aceeași greșeală teoretică care a derutat pe cei mai buni dintre cei din lagărul lui «Novaia Jizn»<sup>84</sup> și al lui «Vpered»; cei mai răi dintre ei și cei mediocri, din prostie și lipsă de caracter, se tîrăsc în coada burgheziei, de care se lasă intimidăți; cei mai buni n-au înțeles că nu degeaba au vorbit dascălii socialismului despre o întreață perioadă de trecere de la capitalism la socialism și nu degeaba au atras ei atenția în repetate rînduri asupra «îndelungatelor dureri ale facerii», de care e însoțită apariția noii societăți<sup>85</sup>, iar această nouă societate este și ea doar o abstracție, care nu poate să capete viață decît printr-o serie de diferite încercări concrete, cu caracter imperfect, de a crea cutare sau cutare stat socialist.

Tocmai pentru că de la actuala situație economică a Rusiei nu se poate păși înainte fără a trece prin *ceea ce este comun* atît capitalismului de stat, cît și socialismului (evidența și controlul exercitat de întregul popor), este o totală absurditate teoretică să sperii pe alții și să te sperii și pe tine însuși cu o «evoluție în direcția capitalismului de stat». Asta nu înseamnă altceva decît a te abate cu gîndul «în direcție» opusă căii reale a «evoluției», a nu înțelege această cale, iar în practică așa ceva echivalează cu *a trage înapoi* spre capitalismul micului proprietar.

Pentru ca cititorii noștri să se convingă că această «înaltă» apreciere asupra capitalismului de stat n-a fost făcută de mine numai acum, ci și înainte de luarea puterii de către bolșevici, îmi permit să citez următorul pasaj din broșura mea «Catastrofa care ne amenință și cum să luptăm împotriva ei», care a fost scrisă în septembrie 1917 :

«...Încercați ca în locul statului iuncherilor și capitaliștilor, în locul statului moșieresc-capitalist să puneți statul demo-

crat-revoluționar, adică un stat care desființează pe cale revoluționară orice privilegii, care nu se teme să înfăptuiască pe cale revoluționară democratismul cel mai deplin. Veți vedea că într-un stat realmente democrat-revoluționar capitalismul monopolist de stat înseamnă, fatal, inevitabil, un pas, ba chiar mai mulți pași spre socialism !

...Căci socialismul nu este decît pasul imediat următor monopolului capitalist de stat.

...Capitalismul monopolist de stat constituie cea mai desăvîrșită pregătire materială a socialismului, este pragul lui, acea treaptă a scării istorice între care (treaptă) și treapta numită socialism nu există altă treaptă intermediară» (p. 27 și 28) \*.

De notat că acestea au fost scrise pe vremea lui Kerenski, că aici *nu* este vorba despre dictatura proletariatuului, despre statul socialist, ci despre un stat «democrat-revoluționar». Nu este oare limpede că, *cu cît* ne-am ridicat *mai mult* deasupra acestei trepte politice, *cu cît* întruchipăm *mai complet* în Soviete statul socialist și dictatura proletariatuului, *cu atît* *mai puțin* ne este permis să ne temem de «capitalismul de stat» ? Nu este oare limpede că din punct de vedere *material*, economic, din punctul de vedere al producției, noi nu ne aflăm încă în «pragul» socialismului ? Și că altfel decît pășind peste acest «prag», care n-a fost încă atins de noi, nu vom putea să intrăm pe poarta socialismului ?...

★

★   ★

Extrem de instructivă este și următoarea împrejurare.

În cursul controversei pe care am avut-o cu tovarășul Buharin la ședința Comitetului Executiv Central, dînsul a arătat printre altele : în chestiunea lefurilor mari pentru specialiști, «noi» sîntem «mai la dreapta decît Lenin», întrucît nu vedem aici nici o deviere de la principii, dacă ne amintim de cele spuse de Marx, că, în anumite condiții, cel mai nimerit lucru pentru clasa muncitoare ar fi «să se răs-

\* Vezi V. I. Lenin. Opere complete, vol. 34, București, Editura politică, 1965, ed. a doua, p. 203—204, 204 și 205. — Nota red.

cumpere de la această bandă»<sup>86</sup> (și anume de la banda capitaliștilor, adică să răscumpere de la burghezie pământul, fabricile, uzinele și celelalte mijloace de producție).

Această observație extrem de interesantă...

...Reflecțați atent asupra ideii lui Marx.

Era vorba despre Anglia din deceniul al 8-lea al secolului trecut, despre perioada de culminație a capitalismului premonopolist, despre o țară care avea pe atunci mai puțin militarism și mai puțină birocrație decât celelalte, despre țara în care existau pe atunci cele mai multe posibilități pentru o victorie «pașnică» a socialismului în sensul «despăgubirii» burgheziei de către muncitori. Și Marx spunea : în anumite condiții, muncitorii nu vor refuza în nici un caz să despăgubească burghezia. Marx nu-și lega mâinile lui și nici pe ale viitorilor militanți ai revoluției socialiste în ce privește diferitele forme, metode și mijloace ale revoluției, întrucât înțelegea perfect de bine ce mulțime de probleme noi se vor ridica atunci, cum se va schimba întreaga situație și cât de des și de mult se va schimba ea în cursul revoluției.

Dar în Rusia Sovietică — după cucerirea puterii de către proletariat, după zdrobirea împotrivrării militare a exploataților și a celei exercitate de ei prin sabotaj — nu este evident că s-au creat unele condiții de tipul acelor care s-ar fi putut crea acum o jumătate de secol în Anglia, dacă ea ar fi început să treacă atunci în mod pașnic la socialism? În Anglia, subordonarea capitaliștilor de către muncitori ar fi putut fi asigurată atunci de următoarele împrejurări : 1) o totală precumpănire a muncitorilor, a proletarilor, în sînul populației datorită faptului că țara era lipsită de țărănime (în Anglia existau, în deceniul al 8-lea, unele indicii care îndreptăteau speranța că socialismul va obține succese extrem de rapide în rîndurile muncitorilor agricoli) ; 2) o excelentă organizare a proletariatului în sindicate (Anglia era pe atunci prima țară din lume în această privință) ; 3) un nivel cultural relativ ridicat al proletariatului, care trecuse prin școala unei dezvoltări seculare a libertății politice ; 4) o îndelungată deprindere a capitaliștilor din Anglia, care erau admirabil organizați — pe atunci ei erau capitaliștii cei mai bine organizați din

toate țările lumii (acum această întîietate o deține Germania) — de a rezolva prin compromisuri problemele politice și economice. Datorită acestor împrejurări a putut să apară atunci ideea că în Anglia e posibilă o subordonare *pașnică* a capitaliștilor de către muncitori.

La noi, această subordonare este asigurată în momentul de față de anumite premise concrete (victoria din octombrie și reprimarea, din octombrie pînă în februarie, a împotrivirii militare a capitaliștilor și a celei exercitate de ei prin sabotaj). La noi, unde *nu* se poate vorbi de o deplină precumpănire a muncitorilor, a proletarilor, în sînul populației, și de o organizare a lor superioară, sprijinirea proletarilor de către țărănimea săracă și repede ruinată a devenit un factor al victoriei. În fine, la noi nu există un înalt nivel cultural și nici deprinderea de a recurge la compromisuri. Dacă reflectăm mai atent asupra acestor condiții concrete, devine clar că acum noi putem și trebuie să ajungem la o *îmbinare* a metodelor de reprimare necruțătoare a împotrivirii opuse de capitaliștii necivilizați — care nu acceptă nici un fel de «capitalism de stat», care nu vor să știe de nici un compromis, care continuă să saboteze prin speculă, prin coruperea sărăcimii etc. măsurile luate de Puterea sovietică — *cu metode de compromis* sau de răscumpărare față de capitaliștii civilizați, care acceptă «capitalismul de stat» și sînt în stare să-l înfăptuiască, care sînt folositori proletariatului în calitatea lor de organizatori pricepuți și experimentați ai unor întreprinderi mari, care asigură într-adevăr aprovizionarea cu produse a zeci de milioane de oameni.

Buharin este un economist marxist deosebit de cult. De aceea și-a amintit el că Marx a avut perfectă dreptate atunci cînd le-a arătat muncitorilor că este important ca ei să păstreze organizarea mării producții tocmai pentru a face ca trecerea la socialism să fie mai ușoară, că este pe deplin admisibilă ideea de *a-i plăti bine pe capitaliști*, de a-i despăgubi dacă (cu titlu de excepție : Anglia era pe atunci o excepție) împrejurările vor fi de așa natură că îi vor obliga pe capitaliști să se supună în mod pașnic și să treacă în mod civilizată și organizat la socialism, pe bază de despăgubire.

Dar Buharin a căzut într-o greșeală, fiindcă n-a reflectat îndeajuns asupra particularităților concrete pe care le prezintă actuala situație din Rusia, o situație într-adevăr excepțională, în care noi, proletariatul din această țară, sîntem *înaintea* oricărei Anglii și a oricărei Germanii prin regimul nostru politic, prin forța puterii politice a muncitorilor, și totodată *în urma* celui mai înapoiat dintre statele Europei occidentale sub raportul organizării unui capitalism de stat bine orînduit, sub raportul nivelului de cultură și al gradului de pregătire necesar pentru «introducerea» socialismului din punctul de vedere al producției materiale. Nu este limpede că din această situație specifică decurge în momentul de față necesitatea unei «răscumpărări» de un gen aparte, pe care muncitorii trebuie s-o propună capitaliștilor celor mai cultivați, celor mai talentați și mai capabili sub raport organizatoric, care sînt gata să intre în serviciul Puterii sovietice și s-o ajute în mod conștiincios să organizeze o producție «de stat» mare și foarte mare? Nu este limpede că, în această situație atît de originală, trebuie să căutăm să evităm două greșeli diferite, din care fiecare este, în felul ei, o greșeală mic-burgheză? Pe de o parte, ar fi o greșeală ireparabilă să declarăm că, din moment ce s-a recunoscut că nu există o concordanță între «forțele» noastre economice și forța noastră politică, «rezultă» că nu trebuia să punem mîna pe putere. Așa gîndesc niște «oameni din cutie»\*, care uită că o «concordanță» n-are să existe niciodată, că ea nu poate să existe nici în dezvoltarea naturii și nici în aceea a societății, că numai printr-un șir de încercări — din care fiecare, luată în parte, va fi unilaterală și va fi lipsită într-o oarecare măsură de concordanță — va fi creat socialismul integral pe baza colaborării revoluționare a proletariatului din *toate* țările.

Pe de altă parte, ar fi o greșeală vădită să dăm frîu liber palavragiilor și frazeologilor, care își permit să se lase antrenați într-un revoluționarism «înflăcărat», dar nu sînt în stare să desfășoare o activitate revoluționară consecventă, chibzuită, cîntărită, care să țină seama și de momentele de tranziție cele mai dificile.

---

\* „Omul din cutie” — personaj principal din nuvela cu același titlu a lui A. P. Cehov. — *Nota trad.*

Din fericire, istoria dezvoltării partidelor revoluționare și a luptei duse de bolșevism împotriva lor ne-a lăsat moștenire unele tipuri bine conturate, dintre care socialiștii-revoluționari de stînga și anarhiștii ne oferă o ilustrare destul de vie a tipului de prost revoluționar. Ei țipă acum pînă la isterie, cu spume la gură, împotriva «conciliatorismului» «bolșevicilor de dreapta». Dar ei nu sînt în stare să judece și să aprecieze *prin ce* a fost rău «conciliatorismul» și *pentru ce* a fost el, pe bună dreptate, condamnat de istorie și de mersul revoluției.

Politica de conciliere din timpul lui Kerenski a făcut ca puterea să încapă pe mîna burgheziei imperialiste ; or, problema puterii este problema fundamentală a oricărei revoluții. Conciliatorismul unei părți din bolșevici în octombrie-noiembrie 1917 se explică fie prin teama ca proletariatul să nu pună mîna pe putere, fie prin dorința de a împărți puterea pe din două nu numai cu «tovarășii de drum nesiguri», de felul socialiștilor-revoluționari de stînga, dar și cu dușmanii, cu cernoviștii și menșevicii, care ne-ar fi stînjinit în mod inevitabil în înfăptuirea unor sarcini de căpetenie : dizolvarea Adunării constituante, zdrobirea necruțătoare a Bogaevskilor, aplicarea întocmai a măsurilor luate de instituțiile sovietice, efectuarea de confiscări.

Acum puterea, cucerită de un singur partid, de partidul proletariatului, se află în mîinile lui și e consolidată și fără «tovarășii de drum nesiguri». A vorbi, în momentul de față, de conciliatorism cînd nu este și nu poate fi vorba de o împărțire a puterii, de renunțare la dictatura proletarilor împotriva burgheziei înseamnă pur și simplu a repeta ca un papagal niște cuvinte învățate pe dinafară, dar fără să le fi înțeles. A califica drept «conciliatorism» faptul că noi, ajungînd într-o situație în care putem și trebuie să conducem țara, căutăm să atragem de partea noastră, fără a cruța banii, pe cele mai culte dintre elementele formate de capitalism, să le luăm în slujba noastră pentru a combate destrămarea provocată de stihia micului proprietar, înseamnă a nu fi cît de cît în stare să reflectezi asupra sarcinilor economice ale construirii socialismului...“ \*

\* Vezi V. I. Lenin. Opere complete, vol. 36, București, Editura politică, 1965, ed. a doua, p. 310—323. — Nota red.

DESPRE IMPOZITUL ÎN NATURĂ,  
DESPRE LIBERTATEA COMERȚULUI,  
DESPRE CONCESIUNI

Considerațiile din 1918, citate mai sus, conțin o serie de greșeli în ce privește termenele. Termenele s-au dovedit a fi mai lungi decît am presupus atunci. Asta nu-i de mirare. Dar elementele fundamentale ale economiei noastre au rămas aceleași. „Sărăcimea“ satelor (proletarii și semiproletarii) s-a transformat, în foarte multe cazuri, în țărănime mijlocășă. Prin aceasta „stihia“ micii proprietăți, stihia mic-burgheză s-a întărit. Iar războiul civil din anii 1918—1920 a agravat extrem de mult ruina țării, a împiedicat refacerea forțelor ei de producție și a făcut ca tocmai proletariatul să sîngereze cel mai mult. La aceasta s-au adăugat recolta proastă din 1920, lipsa de nutreț, mortalitatea ridicată a vitelor, un neajuns care a împiedicat și mai mult refacerea transporturilor și a industriei, întrucît s-a răsfîrînt, de pildă, asupra transportului de lemne — principalul nostru combustibil —, pentru care sînt folosiți caii țaranilor.

Ca urmare, spre primăvara anului 1921 situația politică era de așa natură, încît devenise absolut necesar să se ia imediat măsurile cele mai energice, cele mai urgente pentru îmbunătățirea situației țărănimii și ridicarea forțelor ei de producție.

De ce tocmai a țărănimii, și nu a muncitorilor ?

Deoarece pentru îmbunătățirea situației muncitorilor e nevoie de pîine și de combustibil. Acum „piedica“ cea mai mare, din punct de vedere al întregii economii de stat, o constituie tocmai acest fapt. Însă o sporire a producției și a colectărilor de cereale, o creștere a cantității de combustibil și o intensificare a transportării lui nu se pot obține altfel decît printr-o îmbunătățire a situației țărănimii, prin ridicarea forțelor ei de producție. Trebuie să începem cu țărănimea. Cine nu înțelege acest lucru, cine înclină să vadă în această punere a țaranilor pe primul plan o „renunțare“ sau ceva în genul unei renunțări la dictatura proletariatului, acela pur și simplu nu aprofundează chestiunea, se lasă captivat de frazeologie. Dictatura proletariatului înseamnă conducerea politicii de către proletariat. Proletariatul, ca clasă conducătoare, ca clasă dominantă, trebuie să știe să-și

orienteze în așa fel politica, încît să rezolve în primul rînd problema cea mai urgentă, cea mai „nevralgică“. Acum sarcina cea mai urgentă constă în a lua măsuri menite să ridice imediat forțele de producție ale gospodăriei țărănești. Numai *pe această cale* se poate obține și o îmbunătățire a situației muncitorilor și o întărire a alianței dintre muncitori și țărani, o consolidare a dictaturii proletariatului. Un proletar sau un reprezentant al proletariatului care ar vrea să ajungă la o îmbunătățire a situației muncitorilor fără să urmeze *această cale* ar deveni *în realitate* un complice al albgardiștilor și al capitaliștilor. Fiindcă a nu urma această cale înseamnă a pune interesele de breaslă ale muncitorilor mai presus de interesele lor de clasă, înseamnă a sacrifica, de dragul unui avantaj imediat, efemer și parțial, interesele întregii clase muncitoare, ale dictaturii ei, ale alianței ei cu țărănimea împotriva moșierilor și capitaliștilor, ale rolului ei conducător în lupta pentru eliberarea muncii de sub jugul capitalului.

Așadar, este nevoie, în primul rînd, de măsuri imediate și serioase pentru ridicarea forțelor de producție ale țărănimii.

Acest lucru nu se poate face fără schimbări serioase în politica de aprovizionare. O asemenea schimbare a fost înlocuirea predării obligatorii a surplusurilor de cereale printr-un impozit în natură, și ea era legată de libertatea de a face comerț după achitarea impozitului, cel puțin în cadrul circuitului economic local.

Care este esența înlocuirii predării obligatorii a surplusurilor printr-un impozit în natură ?

În această privință au o largă răspîndire unele idei greșite. Greșeala provine în cea mai mare parte din faptul că oamenii nu caută să pătrundă sensul acestei treceri, că ei nu se întrebă de la ce pleacă această trecere și la ce duce. Unii își închipuie că ar fi vorba de o trecere de la comunism în general la o orînduire burgheză în general. Împotriva acestei greșeli trebuie să ne referim neapărat la cele spuse în mai 1918.

Impozitul în natură este una din formele de trecere de la un „comunism de război“ sui-generis, ce ne-a fost impus de starea de extremă sărăcie, de ruină și război, la un schimb



de produse reglementar, socialist. Iar acesta din urmă este, la rîndul lui, una din formele de trecere de la socialism, și anume de la un socialism cu particularitățile lui determinate de precumpănirea micii țărănime în sînul populației, la comunism.

Acest „comunism de război“ sui-generis consta în aceea că de fapt noi luam de la țărani toate surplusurile și cîteodată nu numai surplusurile, dar și o parte din produsele necesare pentru hrana țaranului, și le luam pentru a face față nevoilor armatei și pentru a asigura întreținerea muncitorilor. Le luam în cea mai mare parte pe datorie, pe bani de hîrtie. Altfel n-am fi putut, într-o țară ruinată, ca a noastră și în care predomină mica producție agricolă să învingem pe moșieri și pe capitaliști. Și faptul că am învins (în ciuda sprijinului dat exploatatorilor noștri de către cele mai puternice state din lume) arată nu numai ce minuni de eroism sînt în stare să săvîrșească muncitorii și țărani în lupta lor de eliberare; el arată totodată ce rol de lachei ai burgheziei jucau în realitate menșevicii, socialiștii-revoluționari, Kautsky & Co. cînd ne făceau o *vină* din acest „comunism de război“. El trebuie considerat ca un merit al nostru.

Dar nu mai puțin necesar este să cunoaștem adevărata măsură a acestui merit. „Comunismul de război“ ne-a fost impus de război și de starea de ruină a țării. El n-a fost și nu putea să fie o politică corespunzătoare sarcinilor economice ale proletariatului. El a fost o măsură temporară. O politică justă a proletariatului care-și exercită dictatura într-o țară cu mică producție agricolă este schimbul de cereale pe produsele industriale necesare țaranului. Numai o asemenea politică de aprovizionare corespunde sarcinilor proletariatului, numai ea este în măsură să consolideze bazele socialismului și să ducă la victoria lui deplină.

Impozitul în natură este o cale de trecere spre această politică. Sîntem încă atît de ruinați, atît de apăsați de povara războiului (care a fost ieri și care, datorită lăcomiei și urii capitaliștilor, poate să izbucnească din nou mîine), încît nu sîntem în stare să-i dăm țaranului produse industriale pentru *toate* cerealele de care avem nevoie. Și, întrucît știm acest lucru, noi introducem impozitul în natură, adică luăm

sub formă de impozit o cantitate de grâne care reprezintă minimumul necesar (pentru armată și pentru muncitori), iar pentru rest vom da în schimb produse industriale.

Totodată nu trebuie să uităm un lucru : lipsurile și ruina sînt atît de mari, încît e cu neputință să refacem *dintr-o dată* producția mare, de fabrică, de stat, socialistă. Pentru aceasta e nevoie de mari stocuri de cereale și de combustibil în marile centre industriale și trebuie înlocuite mașinile uzate cu altele noi etc. Ne-am convins, din proprie experiență, că toate acestea nu se pot face deodată și știm că, după un război imperialist atît de pustiitor, chiar și cele mai bogate și mai înaintate țări nu vor fi în stare să rezolve această problemă decît într-o perioadă de timp destul de îndelungat, de ani și ani de zile. Este deci necesar să sprijinim într-o anumită măsură refacerea *micii* industriei, care n-are nevoie de mașini și nici de rezerve de stat sau de stocuri masive de materii prime, combustibil și produse alimentare și care poate să dea imediat un anumit ajutor gospodăriei țărănești și să ridice forțele ei de producție.

Ce rezultă de aici ?

Rezultă că, pe baza unei anumite libertăți a comerțului (fie ea și numai locală), are loc o regenerare a micii burghezii și a capitalismului. Acest lucru este neîndoielnic, și ar fi ridicol să închidem ochii în fața lui.

Se pune întrebarea : este oare necesar acest lucru ? Își găsește el vreo justificare ? Și nu prezintă el un pericol pentru noi ?

Asemenea întrebări se pun multe, și în cele mai multe cazuri ele nu dovedesc altceva decît (ca să mă exprim mai delicat) naivitatea acelor care le pun.

Amintiți-vă cum am definit eu în mai 1918 elementele (părțile componente) ale diferitelor sectoare (formațiuni) social-economice existente în economia noastră \*. Nimeni n-ar putea să conteste existența tuturor acestor cinci trepte (sau părți componente), a tuturor acestor cinci sectoare, de la cel patriarhal, adică semiprimitiv, pînă la cel socialist. Că într-o țară cu mică producție agricolă precumpănește „sectorul“ micii producții agricole, adică un „sector“ în

\* Vezi V. I. Lenin. Opere complete, vol. 36, București, Editura politică, 1965, ed. a doua, p. 311. — Nota red.

parte patriarhal și în parte mic-burghez, e ceva evident. Din moment ce există schimb, dezvoltarea micii gospodării este o dezvoltare mic-burgheză, o dezvoltare capitalistă; acesta e un adevăr incontestabil, un adevăr elementar al economiei politice, care e confirmat de însași experiența zilnică și de constatările făcute chiar și de cetățeanul de rînd.

Ce politică poate deci să ducă proletariatul socialist în fața unei asemenea realități economice? Trebuie el să-i furnizeze micului țaran, din producția mării fabrici socialiste, *toate* produsele care-i sînt necesare în schimbul cerealelor și al materiilor prime pe care le dă el? Aceasta ar fi politica cea mai de dorit, cea mai „justă” — și noi am și început s-o aplicăm. Dar noi nu putem să-i furnizăm *toate* produsele, sîntem încă departe de așa ceva și n-o să putem face prea curînd treaba asta sau, în tot cazul, n-o să putem face pînă ce nu vom termina cel puțin prima parte a lucrărilor de electrificare a întregii țări. Cum să procedăm în acest caz? Sau să încercăm să interzicem, să zăvorîm complet orice dezvoltare a schimbului particular, a schimbului care nu se face prin intermediul statului, deci a comerțului, deci a capitalismului, care e inevitabilă atunci cînd există milioane de mici producători. O asemenea politică ar fi o prostie și ar echivala cu o sinucidere pentru partidul care ar încerca s-o pună în aplicare. Ar fi o prostie, deoarece o asemenea politică ar fi, din punct de vedere economic, imposibilă; ar fi o sinucidere, deoarece partidele care ar încerca să ducă o asemenea politică ar da inevitabil faliment. Să nu facem un secret din faptul că unii dintre comuniști au greșit „cu gîndul, cu vorba și cu fapta”, căzînd tocmai în păcatul unei *asemenea* politici. Să căutăm să ne debarasăm de aceste greșeli. Trebuie să ne debarasăm neapărat de ele, căci altfel o să fie rău de tot.

Sau (și aceasta este o politică *posibilă* și singura rațională) să nu încercăm să interzicem sau să zăvorîm dezvoltarea capitalismului, ci să căutăm să-l îndrumăm pe făgașul *capitalismului de stat*. Acest lucru este posibil din punct de vedere economic, deoarece capitalismul de stat există — într-o formă sau alta, într-un grad sau altul —

oriunde există elemente ale comerțului liber și ale capitalismului în general.

E posibilă îmbinarea, unirea, contopirea Statului sovietic, a dictaturii proletariatului cu capitalismul de stat ?

Desigur că da. Tocmai acest lucru am căutat eu să-l dovedesc în mai 1918. Tocmai acest lucru sper că l-am dovedit în mai 1918. Mai mult chiar : tot atunci am dovedit că capitalismul de stat înseamnă un pas înainte în comparație cu stihia micii proprietăți (atît a celei mic-patriarhale cît și a celei mic-burgheze). Se fac o mulțime de greșeli atunci cînd se pune față în față sau se compară capitalismul de stat numai cu socialismul, în timp ce în actuala situație politică și economică se impune să-l comparăm și cu producția mic-burgheză.

Toată problema — atît sub aspectul ei teoretic, cît și sub cel practic — constă în a găsi metodele cele mai indicate pentru a îndruma dezvoltarea inevitabilă (într-un anumit grad și pentru un anumit timp) a capitalismului pe făgașul capitalismului de stat, în a ști ce condiții trebuie create în acest scop, cum să asigurăm transformarea, într-un viitor apropiat, a capitalismului de stat în socialism.

Pentru a ajunge la soluționarea acestei probleme trebuie, înainte de toate, să ne dăm cît se poate de limpede seama ce are să fie și ce poate să fie în mod practic capitalismul de stat în cadrul sistemului nostru sovietic, în cadrul Statului nostru sovietic.

Cel mai simplu caz sau exemplu de modul cum Puterea sovietică îndrumază dezvoltarea capitalismului pe făgașul capitalismului de stat, de modul cum „sădește“ ea capitalismul de stat, îl constituie concesiunile. Acum, la noi, toți sînt de acord că concesiunile sînt necesare, dar nu toți își dau seama de însemnătatea concesiunilor. Ce sînt concesiunile în sistemul sovietic din punctul de vedere al formațiunilor social-economice și al relațiilor dintre ele ? Ele sînt o înțelegere, un bloc, o alianță a Puterii de stat sovietice, adică proletare, cu capitalismul de stat, împotriva stihiei micii proprietăți (atît a celei patriarhale, cît și a celei mic-burgheze). Concesionarul este un capitalist. El conduce întreprinderea în mod capitalist, în vederea obținerii unui

profit, și consimte să ajungă la o înțelegere cu puterea de stat proletară pentru a obține un plus de profit peste cel obișnuit sau pentru a-și procura materii prime pe care altfel i-ar fi imposibil sau peste măsură de greu să le obțină. Puterea sovietică dobândește un avantaj prin dezvoltarea forțelor de producție și sporirea — imediată sau în foarte scurt timp — a cantității de produse. Să presupunem că avem o sută de întreprinderi industriale, mine, exploatări forestiere. Noi nu putem să le exploatăm pe toate, pentru că nu avem destule mașini, produse alimentare și mijloace de transport. Datorită unor cauze similare, exploatăm prost și celelalte sectoare. Ca urmare a unei proaste și incomplete exploatări a marilor întreprinderi se ajunge la o recrudescență a stihiei micii proprietăți în toate formele ei de manifestare: slăbirea gospodăriei țărănești învecinate (și apoi a întregii gospodării țărănești), subminarea forțelor ei de producție, zdruncinarea încrederii ei în Puterea sovietică, fraude și speculă mărunță (care e cea mai periculoasă) practică pe scară întinsă etc. „Sădind“ capitalismul de stat sub formă de concesiuni, Puterea sovietică întărește producția mare în raport cu cea mică, pe cea înaintată în raport cu cea înapoiată, pe cea mecanizată în raport cu cea manuală, sporește cantitatea de produse pe care o capătă de la marea industrie (reținerile de cotă-parte), întărește relațiile economice reglementate de stat, ca o contrapondere la cele anarhice mic-burgheze. O politică de concesiuni dusă cu măsură și prudență ne va ajuta, fără îndoială, să îmbunătățim repede (într-o anumită măsură, nu prea mare) starea producției, situația muncitorilor și țăranilor, desigur cu prețul unor anumite sacrificii, cedînd capitalismului milioane și milioane de puduri de produse din cele mai prețioase. Determinarea limitelor și condițiilor în care concesiunile sînt convenabile și nu prezintă pericol pentru noi depinde de raportul de forțe și este hotărîtă prin luptă, deoarece concesiunea este și ea o formă de luptă, o continuare a luptei de clasă sub altă formă, și nicidecum o înlocuire a luptei de clasă prin pacea dintre clase. Metodele de luptă ne vor fi arătate de practică.

În comparație cu alte forme de capitalism de stat în cadrul sistemului sovietic, capitalismul de stat sub forma concesiunilor este, poate, forma cea mai simplă, mai distinctă, mai clară și mai precis conturată. Aici avem de-a face pur și simplu cu o convenție scrisă, formală, încheiată cu cel mai civilizată și mai înaintat capitalism, cu cel occidental. Știm precis ce avem de câștigat și de pierdut, știm precis care sînt drepturile și obligațiile noastre. Cunoaștem precis termenul pentru care acordăm concesiunea și știm care sînt condițiile de răscumpărare înainte de termen în cazul cînd contractul prevede că avem dreptul la o asemenea răscumpărare. Noi plătim un anumit „tribut“ capitalismului mondial, „ne răscumpărăm“ de la el în anumite condiții și ne asigurăm numaidecît, într-o anumită măsură, consolidarea situației Puterii sovietice, îmbunătățirea condițiilor noastre de gospodărire. În ce privește concesiunile, toată greutatea problemei constă în faptul că, atunci cînd încheiem un contract de concesiune, trebuie să chibzuim și să cumpănim totul, iar după aceea să știm să urmărim modul cum sînt respectate clauzele lui. Desigur, există aici greutăți, și în perioada de început greșelile sînt, probabil, inevitabile; dar greutățile acestea sînt minime în comparație cu celelalte probleme ale revoluției sociale și în special în comparație cu celelalte forme de dezvoltare, de îngăduire și de introducere a capitalismului de stat.

În legătură cu introducerea impozitului în natură, sarcina cea mai importantă a tuturor activiștilor de partid și a lucrătorilor din aparatul sovietic este să știe să aplice în mod just principiile, ideile de bază ale politicii „de concesiuni“ (adică ale unei politici în genul capitalismului de stat „concesionist“) la celelalte forme ale capitalismului — comerțul liber, schimbul local etc.

Să luăm, de exemplu, cooperația. Nu degeaba decretul cu privire la impozitul în natură a atras după sine o imediată revizuire a legii cooperației și o oarecare lărgire a „libertății“ și drepturilor ei. Cooperația este și ea o formă a capitalismului de stat, dar o formă mai puțin simplă, mai puțin precis conturată și mai complicată, care, din această cauză, creează, în practică, dificultăți mai mari

pentru puterea noastră de stat. Cooperația micilor producători de mărfuri (și despre aceasta, ca ceva precumpănitor, tipic într-o țară cu mică producție agricolă, este vorba aici, iar nu despre cooperația muncitorească) generează inevitabil relații mic-burgeze, capitaliste, favorizează dezvoltarea lor, împinge pe primul plan pe micii capitaliști și le oferă cele mai mari avantaje. Și nici nu poate fi altfel, din moment ce precumpănesc micii proprietari și există posibilitatea și necesitatea de a face schimb. Libertate și drepturi pentru cooperație, în actualele condiții din Rusia, înseamnă libertate și drepturi pentru capitalism. Și ar fi o prostie sau o crimă să închidem ochii în fața acestui adevăr atât de evident.

Dar capitalismul „cooperatist”, spre deosebire de capitalismul privat, este, sub Puterea sovietică, o varietate a capitalismului de stat și, ca atare, el este, deocamdată, avantajos și folositor pentru noi — bineînțeles, într-o anumită măsură. Deoarece impozitul în natură înseamnă libertatea de a vinde surplusurile rămase (acelea care nu se iau sub formă de impozit), e necesar să depunem eforturi ca această dezvoltare a capitalismului — fiindcă vânzarea liberă, comerțul liber înseamnă dezvoltarea capitalismului — să fie îndrumată pe făgașul capitalismului cooperatist. Capitalismul cooperatist se aseamănă cu capitalismul de stat prin aceea că înlesnește evidența, controlul, supravegherea, existența unor relații contractuale între stat (în cazul de față Statul sovietic) și capitalist. Cooperația, ca formă a comerțului, e mai avantajoasă și mai folositoare decât comerțul particular nu numai pentru motivele arătate mai sus, dar și pentru că înlesnește unirea laolaltă și organizarea a milioane de locuitori și apoi a întregii populații, iar această împrejurare constituie, la rândul ei, un imens avantaj din punctul de vedere al trecerii ulterioare de la capitalismul de stat la socialism.

Să facem o comparație între concesiuni și cooperație ca forme ale capitalismului de stat. Concesiunile se bazează pe marea industrie mecanizată, iar cooperația pe industria mică, manuală, în parte chiar patriarhală. Concesiunea privește un singur capitalist sau o singură firmă, un sindicat, un cartel sau un trust, în fiecare contract de conce-

siune. Cooperația cuprinde multe mii și chiar milioane de mici proprietari. Concesiunea admite și chiar presupune un contract precis și un termen precis. Cooperația nu admite nici contract absolut precis, și nici termen absolut precis. E mult mai ușor să abrogăm o lege a cooperației decât să rupăm un contract de concesiune, însă a rupe un asemenea contract înseamnă a rupe dintr-o dată, simplu, imediat relațiile efective care decurg din alianța economică sau „conviețuirea” economică cu capitalistul, în timp ce nici o abrogare a legii cooperației și nici o lege în general nu numai că nu va rupe dintr-o dată „conviețuirea” efectivă a Puterii sovietice cu micii capitaliști, dar, în general, nu este în măsură să rupă relațiile economice efective. Să-l „supraveghezi” pe concesionar e ușor, dar să-l „supraveghezi” pe cooperador e greu. Trecerea de la concesiuni la socialism este trecerea de la o formă a marii producții la o altă formă a ei. Trecerea de la cooperația micilor proprietari la socialism este trecerea de la mica producție la cea mare, adică o trecere mai complicată, dar în schimb capabilă să cuprindă, în caz de reușită, mase mai largi ale populației, să smulgă rădăcinile mai adânci și mai viabile ale vechilor relațiilor, ale relațiilor presocialiste, și chiar precapitaliste, care opun o rezistență deosebit de înverșunată oricărei „inovații”. Prin politica noastră de concesiuni vom ajunge să avem, în caz de succes, un mic număr de mari întreprinderi model — în comparație cu întreprinderile noastre de azi — care vor fi la nivelul capitalismului contemporan înaintat; peste câteva zeci de ani, aceste întreprinderi vor trece în întregime în mâinile noastre. Politica noastră cooperatistă ne va duce, în caz de reușită, la o ridicare a micii gospodării și va înlesni trecerea ei, într-un interval de timp nedeterminat, la marea producție pe bază de asociere liber consimțită.

Să luăm, acum, o a treia formă a capitalismului de stat. Statul atrage pe capitalist ca negustor, plătindu-i un anumit procent drept comision pentru vânzarea produselor statului și pentru achiziționarea de produse ale micilor producători. O a patra formă: statul dă în arendă întreprinzătorului capitalist un stabiliment, o întreprindere ori o porțiune de pădure sau de pământ etc. care aparține statului, și în acest



caz contractul de arendare seamănă mai degrabă cu un contract de concesiune. Despre ultimele două forme de capitalism de stat nici nu se vorbește la noi, nimeni nu se gîndește la ele și nici nu le observă. Dar asta se întîmplă nu pentru că sîntem puternici și deștepți, ci pentru că sîntem slabi și proști. Ne temem să privim drept în față „adevărul josnic” și prea adesea ne lăsăm în voia „amăgirii care ne înalță”<sup>87</sup>. Cădem mereu în confuzie cînd spunem că „noi” trecem de la capitalism la socialism, fără a căuta să ne dăm limpede și precis seama cine anume sînt acești „noi”. Enumerarea tuturor — neapărat a tuturor, fără excepție — părților componente, a diferitelor formațiuni social-economice existente în economia noastră, făcută de mine în articolul din 5 mai 1918\*, trebuie să ne stea mereu înaintea ochilor, pentru ca să nu scăpăm din vedere această imagine limpede. „Noi”, avangarda, detașamentul înaintat al proletariatului, trecem direct la socialism, dar detașamentul înaintat este doar o mică parte din întregul proletariat, care, la rîndul lui, este doar o mică parte din întreaga masă a populației. Și pentru ca „noi” să putem rezolva cu succes problema trecerii noastre directe la socialism, trebuie să înțelegem ce căi *intermediare*, ce metode, ce procedee și mijloace sînt necesare pentru a trece de la relațiile *precapitaliste* la socialism. Aici e miezul problemei.

Aruncați-vă o privire pe harta R.S.F.S.R. La nord de Vologda, la sud-est de Rostov pe Don și de Saratov, la sud de Orenburg și de Omsk, la nord de Tomsk se află imense întinderi de pămînt pe care ar putea să încapă zeci de state civilizate din cele mai mari. Și peste toate aceste întinderi de pămînt domnește patriarhalismul, semisălbăticia și chiar cea mai veritabilă sălbăticie. Dar în depărtatele așezări țărănești din restul Rusiei? În toate regiunile unde zeci de verste de drumuri vicinale — mai bine zis: zeci de verste de lipsă de drumuri — despart satul de calea ferată, adică de o legătură materială cu civilizația, cu capitalismul, cu marea industrie, cu orașul mare? Oare nu predomină

\* Vezi V. I. Lenin. Opere complete, vol. 36, București, Editura politică, 1965, ed. a doua, p. 311. — *Nota red.*

pretutindeni, în aceste regiuni, același patriarhalism și oblomovism \* și aceeași semisălbăticie ?

Este oare posibilă înfăptuirea unei treceri directe de la această situație — care predomină în Rusia — la socialism ? Da, este posibilă, într-o anumită măsură, dar cu o singură condiție, pe care acum, datorită unei munci științifice uriașe, care a fost dusă la bun sfârșit, o cunoaștem precis<sup>88</sup>. Această condiție este electrificarea. Dacă vom construi zeci de centrale electrice regionale (știm acum unde și cum putem și trebuie să le construim), dacă vom transmite energia lor în fiecare sat, dacă ne vom procura un număr suficient de motoare electrice și de alte mașini, atunci nu va fi sau aproape că nu va fi nevoie de trepte de trecere, de verigi intermediare de la starea patriarhală la socialism. Însă noi știm foarte bine că această „singură” condiție cere cel puțin zece ani numai pentru lucrările din prima etapă, iar o scurtare a acestui termen se poate concepe, la rîndul ei, numai în cazul victoriei revoluției proletare în țări ca Anglia, Germania și America.

Dar în anii ce urmează trebuie să avem grijă să ne gîndim la verigile intermediare, de natură să ușureze trecerea de la starea patriarhală, de la mica producție, la socialism. „Noi” tot ne mai lăsăm induși în eroare de un raționament ca acesta : „Capitalismul este un rău, socialismul este un bine”. Dar acest raționament nu este just, pentru că scapă din vedere ansamblul formațiunilor social-economice existente, reținînd numai două din ele.

Capitalismul este un rău în comparație cu socialismul. Capitalismul este un bine în comparație cu rînduilele medievale, în raport cu mica producție, în raport cu birocrațismul legat de răzlețirea micilor producători. Atîta timp cît nu sîntem încă în stare să înfăptuim trecerea directă de la mica producție la socialism, capitalismul este, într-o anumită măsură, inevitabil, ca un produs spontan al miciei producții și al schimbului, și trebuie să-l folosim (îndeosebi îndreptîndu-l pe făgașul capitalismului de stat) ca o verigă intermediară între mica producție și socialism, ca un mijloc,

---

\* — noțiune legată de numele lui Oblomov — principalul personaj al romanului cu același titlu al lui I. A. Gonțarov, caracterizat prin inactivitate, pasivitate și închistare intelectuală. — *Nota trad.*

ca o cale, ca un procedeu, ca o metodă de ridicare a forțelor de producție.

Să luăm, bunăoară, problema birocratismului și s-o privim sub aspectul ei economic. La 5 mai 1918 birocratismul nu se afla încă în câmpul nostru vizual. La o jumătate de an de la Revoluția din Octombrie, după ce distrusesem de sus pînă jos vechiul aparat birocratic, noi nu simțeam încă existența acestui rău.

A mai trecut încă un an. La Congresul al VIII-lea al Partidului Comunist din Rusia, care a avut loc între 18 și 23 martie 1919<sup>89</sup>, a fost adoptat un nou program al partidului, și în acest program noi vorbim deschis — fără să ne temem a recunoaște răul, ci însuflețiți de dorința de a-l descoperi, de a-l demasca, de a-l înfieră, de a trezi gândirea și voința, de a declanșa energia și acțiunea în vederea combaterii lui — despre o „*reînviere parțială a birocratismului înăuntrul orînduirii sovietice*”.

Au mai trecut încă doi ani. În primăvara anului 1921, după cel de-al VIII-lea Congres al Sovietelor, la care (în decembrie 1920) s-a discutat problema birocratismului, după Congresul al X-lea al Partidului Comunist din Rusia (martie 1921), care a făcut bilanțul unor discuții strîns legate de analiza birocratismului, noi vedem cum *acest* rău se profilează și mai limpede, și mai precis, și mai amenințător în fața noastră. Care sînt rădăcinile economice ale birocratismului? Aceste rădăcini sînt mai ales de două feluri: pe de o parte, burghezia, ajunsă la un înalt grad de dezvoltare, are nevoie, tocmai împotriva mișcării revoluționare a muncitorilor (în parte și a țăranilor) de un aparat birocratic, în primul rînd militar, apoi judecătoresc etc. La noi nu există așa ceva. Noi avem o justiție de clasă, care e îndreptată împotriva burgheziei. Avem o armată de clasă, care acționează împotriva burgheziei. Birocratismul nu se află în armată, ci în instituțiile care o deservesc. La noi rădăcina economică a birocratismului este alta, și anume izolarea și răzletirea micilor producători, mizeria și incultura lor, lipsa de drumuri, analfabetismul, lipsa unui *schimb* între industrie și agricultură, a unei legături și a unei influențe reciproce între ele. În mare măsură, această situație este un rezultat al războiului civil. Noi nu puteam să re-

facem industria într-o vreme cînd eram blocați, asediați din toate părțile, izolați de întreaga lume și, apoi, de sudul bogat în grîne, de Siberia, de regiunile carbonifere. Trebuia să nu ne oprim în fața „comunismului de război“ și să nu ne speriem nici de situația cea mai grea, cea mai disperată : să suportăm o existență de foame, ba chiar și mai rea, și cu orice preț, în ciuda unei ruini economice nemaipomenite și a lipsei unui schimb de produse, să apărăm puterea muncitorească-țărăneasă. Și nu ne-am lăsat înfricoșați de ceea ce i-a înfricoșat pe menșevici și pe socialiștii-revoluționari (care, de fapt, mai mult de frică, de spaimă s-au situat la remorca burgheziei). Dar ceea ce a fost o condiție a victoriei într-o țară blocată, într-o cetate asediată, și-a dezvoltat latura negativă tocmai în primăvara anului 1921, după ce ultimele trupe ale albgardiștilor au fost izgonite de pe teritoriul R.S.F.S.R. Într-o cetate asediată poți și trebuie „să zăvorăști“ orice schimb ; atunci cînd masele dau dovadă de un eroism deosebit, o asemenea situație poate fi suportată trei ani de zile. După aceea ruina micului producător s-a agravat și mai mult, iar refacerea mării industriei a continuat să tărăgăneze, să întîrzie. Birocratismul, moștenire a „asediului“, suprastructură a răzlețirii și apăsării micului producător, a ieșit complet la iveală.

Trebuie să fim în stare să recunoaștem fără nici o teamă răul, pentru a-l combate cu mai multă hotărîre, pentru a o lua iarăși și iarăși de la început, fiindcă vom fi nevoiți s-o luăm de multe ori de la început în toate domeniile construcției noastre, îndreptînd cele ce n-au fost duse la bun sfîrșit și alegînd diferite căi pentru rezolvarea problemei. S-a văzut că refacerea mării industriei întîrzie, că „zăvorîrea“ schimbului dintre industrie și agricultură este insuportabilă, așa că trebuie să ne concentrăm eforturile asupra unei sarcini mai accesibile : refacerea micii industriei. Să remediem situația în această direcție, să sprijinim această latură a edificiului, care e pe jumătate ruinat de război și de blocadă. Să dezvoltăm schimbul prin toate mijloacele, cu orice preț, fără să ne temem de capitalism, fiindcă acestuia i s-a fixat la noi (în economie prin exproprierea moșterilor și a burgheziei, iar în politică prin instaurarea puterii muncitorești-țărănești), un cadru destul de îngust, destul de

„moderat“. Aceasta este ideea de bază a impozitului în natură și aceasta este semnificația lui economică.

Toți activiștii de partid și toți lucrătorii din aparatul sovietic trebuie să depună toate eforturile pentru a trezi o largă inițiativă locală — în gubernii, în mai mare măsură în județe, în și mai mare măsură în plăși și sate — pe tărîmul construcției economice, și anume în sensul ridicării neînțirziate, chiar și cu mijloace „redușe“ și în proporții reduse, a gospodăriei țărănești, care să fie ajutată prin dezvoltarea micii industrii locale. Planul economic unic de stat cere ca în centrul atenției și preocupărilor, în centrul muncii „urgente“, să se afle tocmai acest obiectiv. O anumită îmbunătățire obținută aici, în imediata apropiere de „temelia“ cea mai largă și mai adîncă, ne va permite, în cel mai scurt timp, să pornim cu mai multă energie și mai mult succes la refacerea mării industrii.

Lucrătorul din domeniul aprovizionării cunoștea pînă acum o singură directivă de bază : să strîngi, în proporție de 100%, surplusurile care trebuie predate în mod obligatoriu. Acum directiva este alta : să strîngi, în cel mai scurt timp, 100% din impozit, iar apoi să mai strîngi 100% prin schimbul pe produse ale mării și micii industrii. Cel ce va strînge 75% impozit și 75% (din a doua sută) prin schimbul pe produse ale mării și micii industrii va face o treabă mai folositoare pentru stat decît cel ce va strînge 100% impozit și 55% (din a doua sută) prin schimb. Sarcina lucrătorului din domeniul aprovizionării devine mai complicată. Pe de o parte, ea este o sarcină fiscală. Să strîngi impozitul cît mai repede și cît mai rațional. Pe de altă parte, ea este o sarcină cu caracter general-economic. Caută să îndrumezi în așa fel cooperația, să ajuți în așa fel mica industrie, să dezvolți în așa fel inițiativa locală, încît să faci ca schimbul dintre agricultură și industrie să crească și să se consolideze. Or, noi sîntem încă tare nepricepuți în această privință ; dovada : birocratismul. Nu trebuie să ne temem a recunoaște că în acest domeniu *putem și trebuie să mai învățăm multe de la capitalist*. Să comparăm rezultatele experienței practice pe gubernii, județe, plăși și sate ; în cutare loc, mării și micii capitaliști particulari au ajuns la cutare rezultat. Au obținut aproximativ atîta profit.

Acesta este tributul, taxa pe care le-am plătit-o „pentru învățătură“. Nu-i păcat să plătești pentru învățătură, numai să-ți fie de folos. Dar iată că într-un loc învecinat s-a ajuns la cutare rezultat pe calea cooperăției. Cooperativele au obținut atîta și atîta beneficiu. Iar într-un al treilea loc s-a obținut, pe cale exclusiv statală, exclusiv comunistă, cutare rezultat (acest al treilea caz va constitui, în momentul de față, o rară excepție).

Fiecare centrală economică regională, fiecare consfătuire economică ținută la comitetul executiv al unei gubernii are datoria să organizeze neîntîrziat diferite experiențe sau sisteme de „schimb“ în ceea ce privește surplusurile care rămîn după plata impozitului în natură și să considere aceasta drept o sarcină de primă urgență. După cîteva luni trebuie să avem rezultatele practice, pentru ca să le putem compara și studia. Sarea extrasă din regiunea respectivă sau adusă din altă parte; petrolul trimis de la centru; industria meșteșugărească de prelucrare a lemnului; meseriile care, cu ajutorul materiilor prime locale, furnizează unele produse nu prea importante, dar necesare și folositoare țaranului; „cărbunele alb“ (utilizarea, pentru electrificare, a unor resurse de apă locale de mică importanță) etc. etc. — totul trebuie pus în mișcare pentru a înviora cu orice preț schimbul dintre industrie și agricultură. Cel ce va obține, în acest domeniu, cele mai bune rezultate, chiar și pe calea capitalismului privat, chiar și fără cooperăție, fără o transformare directă a acestui capitalism în capitalism de stat, va aduce mai mult folos operei de construire a socialismului în întreaga Rusie decît cel ce „va medita“ asupra purității comunismului, va întocmi regulamente, directive, instrucțiuni pentru capitalismul de stat și pentru cooperăție, dar în mod practic nu va stimula cîtuși de puțin schimbul.

Așa ceva poate să pară paradoxal: capitalismul privat în rolul de ajutor al socialismului?

Dar aici nu e nimic paradoxal, ci un fapt absolut incontestabil din punct de vedere economic. Întrucît avem în fața noastră o țară cu mică producție agricolă, cu transporturile grav zdruncinate, o țară abia ieșită din război și blocadă, care e condusă politicește de proletariat, în ale cărui mîini se află transporturile și marea industrie, din

aceste premise decurg, cu absolută necesitate, în primul rînd importanța primordială pe care o are în momentul de față schimbul local și, în al doilea rînd, posibilitatea de a da un sprijin socialismului prin intermediul capitalismului privat (fără să mai vorbim de capitalismul de stat).

Mai puțină dispută terminologică. În această privință, noi păcătuim încă peste măsură de mult. Se cere mai multă diversitate în experiența practică și o studiere a ei mai temeinică. Sînt împrejurări cînd o organizare exemplară a muncii locale, chiar și pe scară extrem de redusă, prezintă o importanță mai mare pentru stat decît o organizare exemplară a muncii în numeroase sectoare ale activității centrale de stat. Or, noi, în momentul de față, ne aflăm tocmai în asemenea împrejurări în ce privește gospodăria țărănească, în general, și schimbul de surplusuri ale producției agricole pe produse industriale, în special. O organizare exemplară a muncii, în sensul arătat aici, fie și într-o singură plasă, are o însemnătate generală, statală, mai mare decît o îmbunătățire „exemplară“ a aparatului central al cutărui sau cutărui comisariat al poporului. Fiindcă, în acești trei ani și jumătate, aparatul central s-a încheșat, la noi, în așa măsură, încît a ajuns la o oarecare anchilozare dăunătoare; noi nu-i putem aduce îmbunătățiri simțitoare și urgente, fiindcă nu știm cum să procedăm. Ajutorul pentru o îmbunătățire a lui mai radicală, pentru provocarea unui nou aflux de forțe proaspete, pentru combaterea cu succes a birocratismului, pentru lichidarea unei dăunătoare anchilozări, trebuie să vină de pe teren, de jos, de la organizarea exemplară a unui „tot“ mic, dar tocmai a unui „tot“, adică nu a unei singure gospodării, nu a unei singure ramuri economice, nu a unei singure întreprinderi, ci a ansamblului de relații economice, a întregului circuit economic, fie și dintr-o mică localitate.

Aceia dintre noi care sînt condamnați să muncească și de acum încolo în aparatul central vor continua acțiunea de îmbunătățire a aparatului și de curățire a lui de birocratism, fie și în proporții modeste, direct accesibile. Dar cel mai mare ajutor în această privință vine și va veni din afară, de la cei din provincie. Lucrurile — pe cît pot eu să-mi dau seama — stau, în general, mai bine acolo decît

la centru, ceea ce este și explicabil, deoarece plaga birocrațismului se concentrează, cum e și firească, la centru ; Moscova, prin forța lucrurilor, este, sub acest raport, cel mai rău oraș și, în general, cea mai rea „localitate” din republică. În provincie se semnalează devieri de la linia de mijloc în ambele sensuri ; devierile spre mai rău sînt mai rare decît cele spre mai bine. Devierile spre mai rău sînt abuzuri comise de vechii funcționari, de moșieri, burghezi și alte canalii, care s-au strecurat în rîndurile comuniștilor și care uneori comit încălcări grave și blestemății mîrșave și își bat joc de țărani. Aici e nevoie de o epurare prin teroare : judecare pe loc și împușcare fără discuție. Martovii, Cernovii și filistinii fără partid, de teapa lor, n-au decît să se bată cu pumnul în piept și să strige în gura mare : „mulțumescu-ți ție, doamne, că nu sînt ca «ei», că n-am admis și nu admit teroarea”. Acești prostănaci „nu admit teroarea”, pentru că și-au ales rolul de complici slugarnici ai albgardiștilor în materie de prostire a muncitorilor și țăranilor. Socialiștii-revoluționari și menșevicii „nu admit teroarea”, fiindcă ei își îndeplinesc rolul de *a duce masele sub steagul „socialismului”* și a le lăsa să cadă pradă *terorii albgardiste*. Aceasta au dovedit-o regimul lui Kerenski și aventura lui Kornilov în Rusia, ca și regimul lui Kolceak în Siberia și menșevismul în Gruzia, au dovedit-o eroii Internaționalei a doua și ai Internaționalei „a doua și jumătate” în Finlanda, Ungaria, Austria, Germania, Italia, Anglia și în alte țări. N-au decît să se laude, slugarnicii complici ai terorii albgardiste, că ei resping orice teroare. Noi însă vom spune un adevăr amar, dar incontestabil : în țările care trec printr-o *criză nemaipomenită*, în care se destramă vechile relații și se întetește lupta de clasă ca urmare a războiului imperialist din anii 1914—1918 — și aceasta e situația în toate țările lumii — nu poate fi evitată teroarea, orice ar spune ipocriții și frazeologii. Ori teroare albgardistă, teroare burgheză de tip american, englez (Irlanda), italian (fasciștii), german, ungar etc., ori teroare proletară, roșie. Cale de mijloc nu există ; o a „treia” cale nu există și nici nu poate să existe.

Devieri spre mai bine : combaterea cu succes a birocrațismului, o atitudine plină de atenție față de nevoile mun-



citorilor și țăranilor, o deosebită grijă pentru ridicarea economiei, mărirea productivității muncii și dezvoltarea schimbului local între agricultură și industrie. Aceste devieri spre mai bine sînt mai numeroase decît cele spre mai rău ; totuși ele sînt destul de rare. Dar ele există. Pretutindeni în țara asta se ridică forțe comuniste, noi, tinere, proaspete, călitate de războiul civil și de privațiuni. Sîntem încă departe, foarte departe de a face tot ce trebuie pentru promovarea sistematică și continuă a acestor forțe, pentru împingerea lor de jos în sus. Acest lucru îl putem face și trebuie să-l facem în mai largă măsură și cu mai multă perseverență. Unii activiști ar putea și ar trebui să fie scoși din munca lor de la centru și trimiși la o muncă în provincie : în calitate de conducători de județe și de plăși, organizînd acolo *în mod exemplar toată* activitatea economică, *în ansamblul ei*, aceștia vor putea să aducă un folos imens și să îndeplinească o misiune mai importantă pentru *întregul stat* decît prin ocuparea unei funcții în aparatul central. Fiindcă o organizare exemplară a muncii va fi o pepinieră de activiști și un exemplu demn de urmat, care va putea destul de ușor să fie imitat, iar noi, cei de la centru, vom ști să dăm tot sprijinul pentru ca „imitarea“ exemplului să se facă pretutindeni pe scară largă și să capete un caracter obligatoriu.

Dezvoltarea „schimbului“ între agricultură și industrie în ce privește surplusurile rămase după plata impozitului în natură și în ce privește mica industrie, mai ales cea meșteșugărească, cere, prin însăși natura ei, o *inițiativă locală* independentă, competentă, inteligentă, și de aceea organizarea exemplară a muncii în județe și plăși capătă în momentul de față, din punct de vedere general statal, o importanță cu totul excepțională. Pe tărîm militar, de pildă, în timpul ultimului război cu Polonia nu ne-am temut să ne abatem de la ierarhia birocratică, și „să retrogradăm“, să mutăm în posturi mai mici pe unii membri ai Consiliului militar-revoluționar al republicii (menținîndu-i însă în această înaltă instituție centrală). De ce n-am muta acum pe unii membri ai C.E.C. din Rusia, ai colegiilor sau pe alți tovarăși sus-puși într-o muncă județeană sau chiar de plasă ? Doar nu ne-am „birocratizat“ pînă într-atîta încît să ne

„jenăm“ să facem așa ceva. Și se vor găsi la noi zeci de activiști din aparatul central care să accepte bucuros o asemenea mutare. Construcția economică a întregii republici va avea mult de câștigat în acest caz, iar plășile sau județele model vor juca un mare rol, ba chiar un rol hotărâtor, istoric.

În treacăt fie zis, trebuie să menționăm o chestiune mărunță, dar care își are totuși însemnătatea ei, și anume că este necesar ca, din punct de vedere principial, problema combaterii speculei să fie altfel pusă. Comerțul „regulat“, care nu se sustrage de la controlul de stat, trebuie sprijinit, și dezvoltarea lui prezintă avantaje pentru noi. Dar este *imposibil* să deosebești specula de comerțul „regulat“ dacă iei specula în sensul ei politic-economic. Libertatea comerțului înseamnă capitalism, iar capitalismul înseamnă speculă. Ar fi și ridicol să închidem ochii asupra acestui lucru.

Atunci ce-i de făcut ? Să declarăm impunitatea speculei ?

Nu. Trebuie să revizuiem și să modificăm toate legile asupra speculei, declarând pasibilă de pedeapsă (și urmărind în mod efectiv, cu o severitate întreită în comparație cu cea de pînă acum) orice *fraudă* și orice *sustragere* directă sau indirectă, fățișă sau deghizată, de la *evidența, supravegherea și controlul de stat*. Punînd în acest fel chestiunea (la Consiliul Comisarilor Poporului au și început lucrările în acest sens, adică Consiliul Comisarilor Poporului a și dat dispoziții să se înceapă lucrările de revizuire a legilor cu privire la speculă), vom reuși să îndrumăm dezvoltarea capitalismului — care este inevitabilă, într-o anumită măsură, și necesară nouă — pe făgașul capitalismului *de stat*.

#### BILANȚ ȘI CONCLUZII POLITICE

Îmi mai rămîne acum să mă ocup, fie și pe scurt, de situația politică, așa cum s-a creat și s-a modificat ea ca o consecință a situației economice înfățișate mai sus.

Așa cum am mai spus, principalele trăsături ale economiei noastre în 1921 sînt aceleași ca și în 1918. Primăvara anului 1921 a adus, datorită în primul rînd secetei și mortalității ridicate a vitelor, o extremă înrăutățire a situației

țăranilor, care și așa era extraordinar de grea în urma războiului și a blocadei. Ca rezultat al acestei înrăutățiri s-au produs oscilări politice, care corespund, în general vorbind, însăși „naturii“ micului producător. Expresia cea mai grăitoare a acestor oscilări a fost rebeliunea de la Kronstadt.

Ceea ce-i mai caracteristic în evenimentele de la Kronstadt sînt tocmai oscilările stihiei mic-burgheze. Ceva pe deplin conturat, clar, precis nu prea există aici. Găsim doar lozinci nebuloase : „libertate“, „libertatea comerțului“, „dezrobire“, „Soviete fără bolșevici“ sau noi alegeri pentru Soviete, sau izbăvirea de „dictatura de partid“ etc. etc. Atît menșevicii, cît și socialiștii-revoluționari declară că mișcarea de la Kronstadt este „a lor“. Viktor Cernov trimite un curier la Kronstadt : la propunerea acestui curier, menșevicul Valk, unul dintre conducătorii de la Kronstadt, votează, la Kronstadt, pentru „constituantă“. Întreaga bandă a albgardiștilor se mobilizează îndată „*pentru Kronstadt*“, cu o iuțea, am putea spune, radiotelegrafică. Specialiștii militari albgardiști de la Kronstadt, o serie întreagă de specialiști, și nu numai Kozlovski, elaborează un plan de debarcare la Oranienbaum, plan care a băgat spaima în masa șovăielnică a menșevicilor, a socialiștilor-revoluționari și a celor fără partid. Cele peste 50 de ziare rusești albgardiste din străinătate dezlănțuie, cu energie turbată, o campanie „*pentru Kronstadt*“. Marile bănci, toate forțele capitalului financiar deschid liste de subscripție pentru sprijinirea celor de la Kronstadt. Cadetul Miliukov, conducătorul inteligent al burgheziei și al moșierilor, explică cu răbdare prostănacului Viktor Cernov în mod direct (și menșevicilor Dan și Rojkov, deținuți în închisoarea din Petrograd din cauza legăturii lor cu Kronstadtul, în mod indirect) că n-au de ce să se grăbească cu constituanta, că *pot și trebuie să se pronunțe pentru Puterea sovietică, însă fără bolșevici*.

Desigur, nu e greu să fii mai deștept decît niște prostănaci încrezuți ca Cernov, acest erou al frazeologiei mic-burgheze, sau ca Martov, cavalerul reformismului filistin prezentat drept „marxism“. Propriu-zis, aici nu e vorba de

faptul că Miliukov, ca individ, este mai deștept, ci de faptul că șeful partidului marii burghezii, datorită poziției sale de clasă, vede mai clar și înțelege mai bine esența de clasă a lucrurilor și a corelațiilor politice decât niște conducători ai micii burghezii de teapa lui Cernov și Martov. Căci burghezia este într-adevăr o forță de clasă care în regimul capitalist domină inevitabil atât în țările monarhice, cât și în republicile cele mai democratice, și se bucură, tot inevitabil, de sprijinul burgheziei din întreaga lume. Iar mica burghezie, *adică* toți eroii Internaționalei a doua și ai Internaționalei „a doua și jumătate“, nu poate fi altceva, prin esența economică a lucrurilor, decât expresia neputinței de clasă; prin aceasta se explică oscilările, frazeologia și neputința ei. În 1789, micii burghezi au mai putut fi mari revoluționari; în 1848 ei au fost ridicoli și lamentabili; în anii 1917—1921 ei sînt niște detestabili complici ai reacțiunii, niște lachei ai ei direcți, prin adevăratul rol pe care-l îndeplinesc, indiferent dacă se numesc Cernov, Martov sau Kautsky, MacDonald sau altfel.

Cînd Martov, în revista sa de la Berlin<sup>90</sup>, declară că Kronstadtul nu numai că a aplicat lozincile menșevice, dar a și oferit dovada că e cu puțință o mișcare antibolșevică care să nu servească în întregime albgardiștilor, capitaliștilor și moșierilor, el apare tocmai ca un model de Narcis mic-burghez îndrăgostit de sine însuși. Să închidem pur și simplu ochii asupra faptului că toți albgardiștii veritabili au salutat pe rebelii de la Kronstadt și, prin intermediul băncilor, au strîns fonduri pentru ajutorarea lor! Aici nu Cernovii și Martovii au dreptate, ci Miliukov, fiindcă el divulgă *adevărata* tactică a *adevăratei* forțe albgardiste, a forței capitaliștilor și moșierilor: să sprijinim pe oricine, chiar și pe anarhiști, să sprijinim orice Putere sovietică, *numai* să fie răsturnați bolșevicii, *numai* să obținem o *deplasare a puterii!* Indiferent dacă e vorba de o deplasare spre dreapta sau spre stînga, spre menșevici sau spre anarhiști, numai să deplasăm puterea din mîinile bolșevicilor; iar restul — restul îl vom face „singuri“, „noi“, Miliukovii, „noi“, capitaliștii și moșierii; pe anarhiști, pe

Cernovi și pe Martovi îi vom expedia cu un picior în spate, așa cum am făcut în Siberia cu Cernov și Maiski, cum am făcut în Ungaria cu Martovii și Cernovii unguri, cum am făcut în Germania cu Kautsky, iar la Viena cu Fr. Adler & Co. Pe acești Narcisi mic-burghezi — pe menșevici, socialiști-revoluționari și cei fără partid —, adevărata burghezie, care știe ce vrea, i-a prostit cu sutele și i-a izgonit de zeci de ori în toate revoluțiile și în toate țările. Acesta e un adevăr dovedit de istorie și verificat de fapte. Narcisii o să trăncănească, iar Miliukovii și albgardiștii o să-și facă interesele lor.

„Numai să obținem o deplasare a puterii din mâinile bolșevicilor puțin mai spre dreapta sau puțin mai spre stînga, indiferent în ce parte, și restul o să se aranjeze“ — în această privință Miliukov are toată dreptatea. Acesta e un adevăr de clasă, pe care-l confirmă întreaga istorie a revoluțiilor din toate țările, întreaga epocă multiseclară a istoriei moderne, de după evul mediu. Micii producători răzleți, țărani, sînt uniți, pe plan economic și politic, fie de către burghezie (așa s-a întîmplat totdeauna sub capitalism, în toate țările, în toate revoluțiile epocii moderne, și așa o să se întîmple totdeauna sub capitalism), fie de către proletariat (așa s-a întîmplat, într-o formă embrionară și pentru foarte scurtă vreme, în faza superioară de dezvoltare a unora din cele mai mari revoluții din istoria modernă; așa s-a întîmplat, într-o formă mai dezvoltată, în Rusia din anii 1917—1921). Despre o „a treia“ cale, despre o „a treia forță“ numai niște Narcisi îndrăgostiți de ei înșiși pot să flecărească și numai ei pot s-o viseze.

Cu mari eforturi și printr-o luptă înverșunată au creat bolșevicii o avangardă a proletariatului capabilă să conducă, au creat și au apărat cu succes dictatura proletariatului, iar raportul dintre forțele de clasă în Rusia a devenit, după o verificare prin experiență, printr-o practică de patru ani, cît se poate de clar: de o parte avangarda călită, oțelită a singurei clase revoluționare, iar de altă parte stihia șovăielnică mic-burgheză, Miliukovii, capitaliștii și moșierii

care stau la pîndă în străinătate și care se bucură de sprijinul burgheziei mondiale. Acest lucru e cît se poate de clar. Orice „deplasare a puterii“ va fi folosită și va putea fi folosită numai de ei.

În broșura din 1918, menționată mai sus, se vorbește fără ocol despre acest lucru : „dușmanul principal“ este „stihia mic-burgheză“. „Ori o supunem evidenței și controlului nostru, ori ea va răsturna în mod sigur și inevitabil puterea muncitorească, așa cum au doborât revoluția Napoleonii și Cavaignacii, care au apărut tocmai pe acest teren al micii proprietăți. Așa, și numai așa, se pune chestiunea“ (din broșura de la 5 mai 1918 ; vezi mai sus \*).

Forța noastră stă în deplina claritate și luciditate cu care ținem seamă de *toți* factorii de clasă existenți atît în Rusia, cît și pe plan internațional, și apoi în energia de fier, în fermitatea, hotărîrea de luptă și abnegația care decurg de aici. Dușmani avem noi mulți, dar (ca toți micii burghezi, ca toți Martovii și Cernovii, ca toți cei fără partid, ca toți anarhiștii) ei sînt dezbinați sau nu știu ce vor. Noi însă sîntem uniți — sîntem, direct, uniți între noi și, indirect, cu proletarii din toate țările ; noi știm ce vrem. Și, de aceea, sîntem invincibili pe plan mondial, deși aceasta nu exclude cîtuși de puțin posibilitatea înfrîngerii, pentru o perioadă de timp mai scurtă sau mai lungă, a unora din revoluțiile proletare.

Nu degeaba spunem noi despre stihia mic-burgheză că acționează ca o forță elementară, căci ea este într-adevăr ceva deosebit de amorf, de imprecis și de inconștient. Narcisii micii burghezii cred că „votul universal“ schimbă în întregime natura micului producător în regimul capitalist ; în realitate însă el *ajută* burgheziei — cu sprijinul bisericii, al presei, al dăscălimii, al poliției, al clicii militare, al asupririi economice exercitate în mii de forme — să-și *subordoneze* pe micii producători răzleți. Ruina economică, nevoile, situația grea provoacă oscilări : azi înspre burghezie, mâine înspre proletariat. Numai avangarda călită a proletariatului e în stare să reziste și să se opună oscilărilor.

\* Vezi V. I. Lenin. Opere complete, vol. 36, București, Editura politică, 1965, ed. a doua, p. 312—313. — Nota red.

Evenimentele din primăvara anului 1921 au arătat încă o dată care e rolul socialiștilor-revoluționari și al menșevicilor : ei ajută elementelor șovăielnice mic-burgheze să se depărteze de bolșevici, să opereze „o deplasare a puterii“ în folosul capitaliștilor și moșierilor. *Menșevicii și socialiștii-revoluționari au învățat acum să se deghizeze în „oameni fără partid“*. Acest lucru e pe deplin dovedit. Și numai niște proști pot acum să nu-l vadă, să nu înțeleagă că nu trebuie să ne lăsăm prostiți. Conferințele celor fără partid nu sînt un fetiș. Ele sînt folositoare dacă ne dau posibilitatea să ne apropiem de masa care n-a venit încă în contact cu politica, să ne apropiem de păturile de milioane de oameni ai muncii care se mențin în afara oricărei politici, dar sînt dăunătoare dacă oferă o platformă menșevicilor și socialiștilor-revoluționari deghizați în „oameni fără partid“. Acești oameni sprijină rebeliunile, îi ajută pe alb-gardiști. Locul menșevicilor și al socialiștilor-revoluționari, atît al celor declarați cît și al celor deghizați în oameni fără partid, este la închisoare (sau la revistele din străinătate, alături de alb-gardiști ; noi i-am permis cu plăcere lui Martov să plece în străinătate), iar nu la o conferință a celor fără partid. Trebuie și putem să găsim alte mijloace de a verifica starea de spirit a maselor, de a ne apropia de ele. Cei ce vor să se joace de-a parlamentarismul, de-a constituanța și de-a conferința celor fără partid n-au decît să plece în străinătate ; poftim, duceți-vă acolo, la Martov, și gustați deliciale „democrației“, făceți-ne plăcerea și întrebați-i pe soldații lui Vranghel cît de fermecătoare este ea. Noi însă avem altceva mai bun de făcut decît să ne jucăm de-a „opozitia“ la diverse „conferințe“. Sîntem încercuiți de burghezia mondială, care pîndește orice moment de șovăire ca să-și aducă înapoi „oamenii ei“, să restaureze puterea moșierilor și burghezilor. Pe menșevici și pe socialiștii-revoluționari, atît pe cei declarați cît și pe cei deghizați în „oameni fără partid“, îi vom ține la închisoare.

Vom căuta să stabilim legături mai strînse cu masele de oameni ai muncii încă neatinse de politică, folosind în acest scop toate mijloacele, afară de cele care oferă teren men-

șevicilor și socialiștilor-revoluționari, care oferă *teren pentru oscilări ce convin lui Miliukov*. Vom atrage cu deosebită râvnă și vom trimite să lucreze în instituțiile sovietice, în primul rând în sectorul economic, sute și mii de oameni fără partid — cu adevărat fără partid — din sânul masei, din rândurile muncitorilor și țăranilor, iar nu pe cei ce s-au „deghizat” în oameni fără partid ca să citească din fițiuci directivele menșevice și socialist-revoluționare, atât de convenabile lui Miliukov. La noi lucrează sute și mii de oameni fără partid și zeci dintre ei în posturi foarte importante și de înaltă răspundere. Să controlăm mai temeinic munca lor. Să atragem cu mai multă perseverență, în vederea unei noi verificări, mii și mii de oameni din rândurile celor ce muncesc, să-i punem la încercare în mod sistematic și fără șovăire, cu sutele și pe baza verificării lor practice, să-i numim în posturi mai înalte.

La noi, comuniștii nu știu nici azi prea bine care e adevărata lor sarcină de conducere, că ea nu constă în a căuta să facă „singuri” „totul”, spetindu-se muncind și nereușind s-o scoată la capăt, apucându-se de douăzeci de treburi deodată și neterminând nici una, ci în a controla munca zecilor și sutelor de subalterni, a organiza un control al muncii lor efectuat de jos, adică de către adevărata masă ; *a îndruma munca și a învăța* de la cei ce posedă cunoștințele (specialiștii) și experiența necesară pentru organizarea marilor întreprinderi (capitaliștii). Un comunist inteligent nu se teme să învețe de la specialistul militar, deși  $\frac{9}{10}$  din specialiștii militari sînt în stare să trădeze la prima ocazie. Un comunist inteligent nu se teme să învețe de la capitalist (fie că acesta e un mare capitalist concesionar, un negustor-comisionar sau un mic capitalist-cooperator etc.), deși capitalistul nu e mai bun decît specialistul militar. În Armata Roșie am învățat să-i prindem pe specialiștii militari trădători, să-i evidențiem pe cei cinstiți și conștiincioși și să folosim, în general, mii și zeci de mii de specialiști militari. Același lucru învățăm să-l facem (într-o formă adecvată) cu inginerii și cu corpul didactic, deși cu rezultate mult mai slabe decît în Armata Roșie (unde Denikin și Kolceak



ne-au zorit zdravăn și ne-au silit să învățăm mai repede, cu mai multă sîrguință și în mod mai inteligent). O să învățăm să facem același lucru (tot într-o formă adecvată) și cu negustorii-comisionari, cu achizitorii care lucrează pentru stat, cu mici capitaliști-cooperatori, cu întreprinzătorii concesionari etc.

Situația maselor de muncitori și țărani trebuie să fie imediat îmbunătățită. Vom reuși să realizăm o asemenea îmbunătățire dacă vom atrage la o muncă utilă forțe noi, recrutate și din rîndul celor fără partid. Impozitul în natură și o serie de măsuri legate de el ne vor fi de ajutor în această privință. În felul acesta vom reuși să retezăm rădăcina economică a oscilărilor inevitabile pe care le manifestă micul producător. Cît despre oscilările politice, care-i folosesc doar lui Miliukov, le vom combate fără milă. Cei ce oscilează sînt mulți. Noi sîntem puțini. Cei ce oscilează sînt dezbinați. Noi sîntem uniți. Cei ce oscilează nu sînt de sine stătători din punct de vedere economic, în timp ce proletariatul este de sine stătător. Cei ce oscilează nu știu ce vor ; ar vrea și n-ar prea vrea, și Miliukov nu dă voie. Noi însă știm ce vrem.

Și de aceea vom învinge.

#### INCHEIERE

Să rezumăm cele spuse pînă aici.

Impozitul în natură înseamnă trecerea de la comunismul de război la un schimb socialist, reglementat al produselor.

Starea de extremă ruină economică, agravată de recolta proastă din 1920, a făcut ca această trecere să devină absolut necesară, datorită imposibilității de a reface repede marea industrie.

De aici rezultă, în primul rînd, că trebuie îmbunătățită starea țăranilor. Mijloace în acest scop : impozitul în natură, dezvoltarea schimbului dintre agricultură și industrie, dezvoltarea micii industrii.

Schimbul înseamnă comerț liber, înseamnă capitalism. El ne este folositor în măsura în care ne ajută să luptăm îm-

potriva fărâmițării micilor producători și, pînă la un punct, împotriva birocratismului. Limitele lui vor fi stabilite de practică, de experiență. Aici nu e nimic de temut pentru puterea proletară atîta timp cît proletariatul ține ferm în mîinile sale puterea de stat, transporturile și marea industrie.

Lupta împotriva speculei trebuie transformată într-o luptă împotriva fraudelor și a sustragerii de la supravegherea, evidența și controlul de stat. Printr-un asemenea control capitalismul — care este inevitabil, într-o anumită măsură, și care ne este necesar — va fi îndrumat pe făgașul capitalismului de stat.

Este necesar să dezvoltăm sub toate aspectele, prin toate mijloacele și cu orice preț inițiativa locală, deprinderea de a lucra independent în direcția stimulării schimbului dintre agricultură și industrie; să studiem experiența practică căpătată în acest domeniu; să-i asigurăm o cît mai mare diversitate.

Trebuie sprijinită mica industrie, care deservește agricultura țărănească și-i ajută să se pună pe picioare; — sprijinită, într-o anumită măsură, și prin repartizarea de materii prime ale statului. Ar fi o mare crimă să lăsăm materii prime nelucrate.

Comuniștii nu trebuie să se teamă „să învețe“ de la specialiștii burghezi, inclusiv de la comercianți, de la micii capitaliști-cooperatori și de la ceilalți capitaliști. Să învețe de la ei în altă formă, însă în fond tot așa cum au învățat — și au învățat cu succes — de la specialiștii militari. Rezultatele „învățăturii“ să fie verificate numai prin experiență practică: să faci mai bine decît au făcut, alături de tine, specialiștii burghezi, și să obții pe toate căile ridicarea agriculturii și a industriei, dezvoltarea schimbului dintre agricultură și industrie. Nu te zgîrci să plătești „pentru învățatură“: nu-i păcat să plătești scump pentru așa ceva; numai să înveți cum trebuie.

Să ajutăm în fel și chip masele de oameni ai muncii, să ne apropiem de ele, să ridicăm din rîndul lor sute și mii de elemente fără partid și să le numim în diferite posturi din domeniul economic. Iar acei oameni „fără partid“ care în

realitate nu sînt altceva decît menșevici sau socialiști-revoluționari îmbrăcați în haina — astăzi la modă — a neapartenenței de partid de tipul celei de la Kronstadt trebuie ținuți, sub pază bună, la închisoare sau trimiși la Berlin, la Martov, ca să se bucure în voie de toate splendorile democrației pure, să se dedea, în deplină libertate, unui schimb de idei cu Cernov, cu Miliukov și cu menșevicii gruzini.  
21 aprilie 1921.

*Apărut în mai 1921 la Moscova,  
într-o broșură publicată  
de Editura de stat*

*Se tipărește după textul broșurii,  
confruntat cu manuscrisul*

---

fost scris de V. I. Lenin (vezi volumul de față, p. 264) și aprobat de C.M.A. la 11 mai. — 205.

- 83 Lenin a început să lucreze la broșura „*Despre impozitul în natură*” la sfârșitul lunii martie 1921, curînd după încheierea lucrărilor Congresului al X-lea al partidului, și a terminat-o la 21 aprilie. El acorda o mare importanță editării și difuzării cît mai rapide a acestei lucrări, în care era profund argumentată necesitatea trecerii la noua politică economică. În primele zile ale lunii mai lucrarea a fost editată în broșură și în curînd publicată în nr. 1 al revistei „*Krasnaia Novi*”; ea a fost apoi reeditată în numeroase orașe din țară și publicată, în întregime sau în parte, atît în presa centrală, cît și în cea locală. În 1921 broșura a fost tradusă în limbile germană, engleză și franceză.

C.C. al P.C. (b) din Rusia, într-o hotărîre specială, a recomandat comitetelor de partid regionale, guberniale și județene să folosească broșura lui Lenin pentru a explica oamenilor muncii esența și însemnătatea noii politici economice. — 209.

- 84 „*Novaia Jizn*” — cotidian; a apărut la Petrograd de la 18 aprilie (1 mai) 1917 pînă în iulie 1918. Inițiatorii înființării acestui ziar au fost menșevicii internaționaliști și publiciștii grupați în jurul revistei „*Letopis*”.

Caracterizîndu-i pe cei de la „*Novaia Jizn*”, Lenin a arătat că „starea lor de spirit predominantă este scepticismul intelectualist, care ascunde și înseamnă lipsa de principialitate” (Opere complete, vol. 34, București, Editura politică, 1965, ed. a doua, p. 112).

Ziarul a întîmpinat cu ostilitate Revoluția Socialistă din Octombrie și instaurarea Puterii sovietice. Incepînd de la 1 iunie 1918 a apărut în două ediții: una la Petrograd și alta la Moscova. Ambele ediții au fost interzise în iulie 1918. — 216.

- 85 Vezi *K. Marx*. „*Critica Programului de la Gotha*” (*K. Marx și F. Engels*. Opere, vol. 19, București, Editura politică, 1964, p. 21). — 216.
- 86 Vezi *F. Engels*. „*Problema țărănească în Franța și în Germania*” (*K. Marx și F. Engels*. Opere, vol. 22, București, Editura politică, 1965, p. 499). — 218.

- 87 Lenin redă aci cuvinte din poezia „*Eroul*” de A. S. Pușkin. — 232.

- 88 Lenin se referă la planul de electrificare a R.S.F.S.R., elaborat de Comisia de stat pentru electrificarea Rusiei. Această lucrare științifică colectivă, întocmită de cei mai de seamă oameni de știință și specialiști, reprezintă primul plan unic de stat, cu caracter de perspectivă, în vederea creării temeliei materiale a socialismului, pe baza electrificării. Editat în broșură în vederea celui de-al VIII-lea Congres general al Sovietelor din Rusia, el a fost aprobat de congres. — 233.

89 *Congresul al VIII-lea al P.C. (b) din Rusia* a avut loc între 18 și 23 martie 1919 la Moscova. La lucrările lui au participat 301 delegați cu vot deliberativ și 102 cu vot consultativ, reprezentând 313 766 de membri de partid.

Pe ordinea de zi a congresului au figurat următoarele probleme : 1) Raportul de activitate al Comitetului Central ; 2) Programul P.C (b) din Rusia ; 3) Crearea Internaționalei Comuniste ; 4) Situația militară și politica militară ; 5) Munca la țară ; 6) Probleme organizatorice ; 7) Alegerea Comitetului Central.

V. I. Lenin a rostit cuvântări la deschiderea și încheierea lucrărilor congresului, a prezentat raportul de activitate al C.C. al P.C. (b) din Rusia, raportul cu privire la programul partidului și cel despre munca la țară și a luat cuvântul la dezbaterile în legătură cu problema militară.

Problema centrală de pe ordinea de zi a congresului a fost dezbaterea și adoptarea noului program al partidului, elaborat sub conducerea și cu participarea directă a lui V. I. Lenin. Congresul a respins propunerile antibolșevice ale lui Buharin în problemele programatice și a aprobat tezele lui Lenin. Congresul a dat, de asemenea, o lovitură zdrobitoare concepțiilor greșite în problema națională ale lui Peatakov și Buharin, care ceruseră să se scoată din program punctul referitor la dreptul națiunilor la autodeterminare. Congresul a adoptat programul leninist în problema națională.

După cuvântul de încheiere la raportul asupra programului partidului, rostit de Lenin, congresul a hotărât „să adopte, în linii mari, ca bază proiectul de program“ și să-l transmită spre redactare definitivă comisiei pentru elaborarea programului. La propunerea acesteia, Lenin a scris „Proiectul celui de-al 3-lea punct din partea politică generală a programului (Pentru Comisia de întocmire a programului)“, care a fost adoptat de comisie (vezi Opere complete, vol. 38, București, Editura politică, 1965, ed. a doua, p. 184). La 22 martie congresul a aprobat textul definitiv al programului.

Una dintre cele mai importante probleme dezbătute la congres a fost aceea a atitudinii față de țărăimea mijlocașă. În toate cuvântările lui și mai cu seamă în raportul despre munca la țară, Lenin a fundamentat noua politică a partidului față de țărăimea mijlocașă : trecerea de la politica de neutralizare a țărănimii mijlocașe la făurirea unei trainice alianțe între clasa muncitoare și țărăimea mijlocașă, în care rolul conducător revine proletariatului, care se sprijină totodată pe țăranul sărac și duce luptă împotriva chiaburului. Această lozincă a fost formulată de Lenin încă la sfârșitul lunii noiembrie 1918. Congresul a adoptat „Rezoluția cu privire la atitudinea față de țărăimea mijlocașă“, scrisă de Lenin.

Un loc important a ocupat, în lucrările congresului, problema situației militare, a politicii militare a partidului și a organizării Armatei Roșii.

La acest congres, împotriva tezelor Comitetului Central s-a ridicat așa-zisa „opозиție militară“, din care făceau parte foști „comuniști de stînga“ (V. M. Smirnov, G. I. Safarov, G. L. Peatakov și alții), precum și o serie de delegați care n-aveau nici o legătură cu grupările opoziționiste. „Opoziția militară“ apăra rămașițele spiritului de partizan, contesta necesitatea atragerii vechilor specialiști militari și se pronunța împotriva introducerii unei discipline de fier în armată. Luînd cuvîntul la 21 martie 1919, în ședința plenară închisă a congresului, Lenin a apărat tezele Comitetului Central. Majoritatea delegaților care au luat cuvîntul au condamnat „opозиția militară“. În ședințele secției militare și la cele plenare ale congresului au fost supuse unei aspre critici greșelile și lipsurile din activitatea Consiliului militar-revoluționar al Republicii și în special acțiunile lui Troțki, președintele acestui consiliu.

Cu o majoritate de 174 de voturi contra 95, congresul a adoptat ca bază tezele Comitetului Central. Rezoluția în problema militară, elaborată de o comisie de coordonare și bazată pe propunerile lui Lenin, a fost aprobată de congres în unanimitate (cu o singură abținere). Indicațiile lui Lenin au fost incluse în programul partidului, în partea referitoare la problema militară, și au devenit un îndreptar în opera de construcție militară.

În rezoluția cu privire la problema organizatorică, congresul a dat o ripostă grupului oportunist Saproinov-Osinski, care nega rolul conducător al partidului în sistemul dictaturii proletariului.

În hotărîrea sa cu privire la construcția de partid, congresul a subliniat că trebuie sporite exigențele la primirea în partid a elementelor nemuncitorești și nețăărănești, pentru a împiedica înrăutățirea compoziției sociale a partidului. Congresul a hotărît ca pînă la 1 mai 1919 să fie efectuată reînregistrarea generală a membrilor de partid. El a respins principiul federativ în construcția de partid, considerînd că trebuie să existe un partid comunist unic, centralizat, cu un Comitet Central unic, care să conducă întreaga activitate a partidului.

Congresul a ales Comitetul Central, în frunte cu V. I. Lenin.

Congresul a salutat crearea Internaționalei a III-a, Comuniste, și a aderat întru totul la platforma ei. — 234.

- 90 Lenin se referă la revista „Soșialisticeskii Vestnik“, publicație a emigranților menșevici, întemeiată de L. Martov; a apărut, începînd din 1921, mai întîi la Berlin, apoi la Paris. În prezent apare în S.U.A. — 243.
- 91 Înregistrarea cuvîntărilor lui Lenin pe plăci de gramofon a fost organizată de Țentropceat (Agenția centrală a C.E.C. din Rusia pentru difuzarea presei). În anii 1919—1921 au fost înregistrate 16 cuvîntări ale lui Lenin. Încă de la refacerea singurei fabrici de plăci de gramofon din Rusia, el a manifestat un deosebit interes pentru propaganda prin plăci de gramofon și a sprijinit prin toate mijloacele organizarea acestei acțiuni complexe. Primele